

Președintele Nicolae Ceaușescu a primit pe d. dr. Nahum Goldmann

În dimineața zilei de 20 octombrie a.c., președintele Republicii Socialiste România, d. Nicolae Ceaușescu, a primit pe d. dr. Nahum Goldmann, președintele Congresului Mondial

Evreiesc, aflat într-o vizită particulară în țara noastră.

La întrevvedere a participat Armand Kaplan, director al Departamentului relațiilor internaționale al Congresului Mondial Evreiesc.

Întrevvedere dr. Nahum Goldmann — Șef rabin dr. Moses Rosen

În seara zilei de 19 octombrie a.c. d. dr. Nahum Goldmann, președintele Congresului Mondial Evreiesc, împreună cu d. Armand Kaplan, director al departamentului de relații internaționale C.M.E., au avut o întrevvedere cu Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen, președintele Federației

Comunităților Evreiești din România. Au participat d-nii : Emil Sechter, secretar general al F.C.E. ; Daniel Segal, președintele Comunității evreilor din București ; Victor Rusu, prim-redactor al „Revistei cultului mozaic“.

Convorbirile s-au desfășurat într-o atmosferă deosebit de cordială.

Primire la d. Șef rabin

În ziua de 22 octombrie a.c., Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen a primit pe d. Charles Vanik, deputat democrat din partea statului Ohio, membru al Camerei Reprezentanților din S.U.A., aflat într-o vizită în țară.

Seara, d-na și d. Șef rabin au oferit un cocteil în cinstea d-nei și d-lui Charles Vanik. Au luat parte conducătorii Federației Comunităților

Evreiești din România și ai Comunității evreilor din București, fruntași ai obștei, scriitori, artiști etc.

Au fost de față : d-na și d. Richard Noyes Viets, consilier al ambasadei S.U.A. la București ; d-na și d. Mordehai Avgar, ministru-consilier al ambasadei statului Israel la București.

În timpul primirii a domnit o atmosferă deosebit de cordială.

Drumul purificator spre iertare

Conceptia iudaică despre păcat se referă în principal la faptul că păcatul este, înainte de toate, o greșală față de Dumnezeu. Aceasta greșală are drept consecință o modificare în rău a raporturilor dintre om și Creator.

Orice încălcare, intenționată sau neintenționată, a unei porunci divine constituie un păcat. În măsura în care păcatul contravine legilor edictate de Dumnezeu, făptuirea păcatului este o ofensa adusă Tatălui. Orice poruncă divină, ca și orice interdicție, marchează dependența credinciosului față de Părintele lumii, iar în aceeași măsură, orice neascultare sau omisiune conțin în principiu negarea Lui. Păcatul îl separă pe credincios de Dumnezeu.

Poruncile religioase iudaice alcătuiesc un sistem etic unitar, fiecare dintre ele fiind expresia voinței divine. De aceea, orice încălcare este deopotrivă de gravă. Furtul unei sume de bani, oricât de infime, distrugerea adusă bunurilor altuia, orice atingere la onoarea apropiatului, cămăta etc. sînt egale în gravitate cu omuciderea — cel mai grav dintre păcate, pentru că, luînd viața omului, creat după chipul lui Dumnezeu, ucigașul nimicește înșăși imaginea divină. Orice gest indecent, orice gînd impur se asimilează cu adulterul.

Ca negare a lui Dumnezeu, păcatul și în special cele mai grele, se consideră o formă a idolatriei. În mod obișnuit, păcatul este un rezultat al nestăpînirii pasiunilor, pe care idolii o încurajează, este fructul otrăvit al orgoliului — formă particulară a idolatriei de sine („...pe cel cu priviri trufășe și cu inima îngîmfată, nu-l voi suferi“ — Psalmii 101,5). De idolatrie se leagă cele mai josnice impulsuri, lipsa de milă și de dragoste. Poate fi crud numai acela care respinge autoritatea divină și deci se dă de partea idolilor. Tora identifică idolii cu înclinarea spre rău la om, sursă a revoltei împotriva Domnului.

Omul se naște cu înclinarea majoră de a face binele, dar alături de aceasta îi este înăscută și înclinarea spre rău. („Domnul a văzut că răutatea omului era mare pe pămînt...“). De obicei în stare latentă în sufletul uman, înclinarea spre rău se declanșează sub influența ispitei. Agada o va personifica, mai tîrziu, prin figura ingerului morții, care apare ca un modest călător în trecere și care apoi se instalează deabinele în suflet, îi dă ghes să renunțe la caritate și pină la urmă te îndeamnă direct la păcat, sugerînd că clemența divină te va ierta. Înclinarea spre rău generează păcatul, iar orice faptă rea are ca efect consolidarea înclinării spre rău.

Nu există om fără păcat, însă, spre deosebire de înclinarea spre rău, păcatul nu este înăscut, nu este ereditar și de asemenea nu este provocat de o ființă extraterestră, cosmică. Dimpotrivă, omul se naște bun, iar dealungul vieții el are liberul arbitru. Iudaismul își exprimă ferma încredere în puterea omului de a face binele. Fără a ignora intensitatea cu care acționează isptă spre păcat, omului îi este dată posibilitatea să se păstreze pur, el rămîne stăpînul instinctelor sale, poate alege între bine și rău. Una dintre ideile centrale ale religiei mozaice este tocmai aceasta : Dumnezeu a atribuit omului forța necesară pentru căutarea drumului către bine.

Săvîrșind păcatul, credinciosul o face, deci, nesilit de nimeni. Balanța liberului său arbitru este însă adesea influențată de faptul că acesta are o teamă profund înrădăcinată față de propria lui slăbiciune și de lipsa lui de rezistență contra ispitei. Dar totdeauna el beneficiază de asistența divină în lupta împotriva păcatului. Dacă se eliberează de cătușele răului, el se poate înălța chiar deasupra ființelor celeste.

H. ALEXANDRU

(Continuare în pag. V-a)

PLECAREA ÎN S. U. A. A EMINENȚEI SALE D. ȘEF RABIN DR. MOSES ROSEN

O seamă de mari organizații evreiești din America au adresat Eminenței Sale d. Șef rabin dr. Moses Rosen invitații de a lua cuvîntul, ca invitat de onoare, la conferințele lor anuale și la alte manifestări importante. Printre aceste organizații se numără : Antidifamation League (Bnai Brith) ; American Jewish Committee ; United Jewish Appeal ; Joint ; Consiliul Federației Comunităților Evreiești din S.U.A. ; congregația „Bnei Yeshurun“ ; Congresul evreiesc din Canada ; organizația Mizrahi-Canada etc. Dînd urmare acestor invitații, Eminența Sa a părăsit în ziua de 29 octombrie a.c. Bucureștiul. În drum spre New York, d-na va face escală la Londra, unde se va întîlni cu personalități conducătoare ale vieții evreiești din Anglia.

La aeroportul internațional Otopeni au venit să conducă și să-și ia rămas bun de la conducătorul nostru spiritual d-nii : prim-rabin I.M. Marilus ; Emil Sechter, secretar general al F.C.E. ; Daniel Segal, președintele Comunității evreilor din București ; Victor Rusu, prim-redactor al „Revistei cultului mozaic“ ; Sami Edelstein, președintele secției de asistență ; Marcel Bădescu, consilier.

A fost de față d. Iulian Sorin, director în Departamentul cultelor.

Vizita unei delegații feminine „United Jewish Appeal“

O seară de neuitat la Iași...

Între 14—17 octombrie a.c. obștea noastră a primit vizita unei delegații de doamne a organizației americane United Jewish Appeal. Delegația a fost condusă de d-na Sylvia Hassenfeld și a fost alcătuită dintr-un număr de 37 conducătoare ale secțiilor feminine locale ale lui United Jewish Appeal.

Delegația a vizitat așezăminte de cult, cultură iudaică și asistență ale Federației Comunităților Evreiești : temple și sinagogi, cursuri de Talmud Tora, centrul de asistență al enoriașilor bătrîni și bolnavi, cămine de bătrîni ale F.C.E.

Insoțită de d. Emil Sechter, secretar general al F.C.E., delegația a vizitat comunitățile evreiești din orașele : Dorohoi, Botoșani și Iași, luînd cunoștință la fața locului de activitatea și realizările lor.

La încheierea vizitei, delegația a fost primită de Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen și de ceilalți conducători ai F.C.E. D-na Sylvia Hassenfeld a exprimat calde mulțumiri pentru primirea deosebit de cordială, precum și satisfacția pentru realizările obștei evreiești din România.

Iacob-mincinosul n-a mințit...

Poate fi minciuna și altceva decît desfigurarea, ușuratică ori atroce, a adevărului ? Da, poate fi, deoarece există o „minciună binefăcătoare“, care proiectează realitatea imediată într-o perspectivă ce o imobilează. „Iacob Mincinosul“, eroul principal al zguduitorii povestiri cinematografice cu acest titlu (realizare a studiourilor Deja și Baranndov, prezentată recent la Casa Filmului din Capitală), intruchipează darul inestimabil, cu care sînt inezstrate puține ființe omenești, de a transfigura viața fără a o falsifica, pentru a răsădi astfel floarea salvatoare a speranței, a rezistenței morale, în sufletele celor prăbușiți în restrîște. Floarea aceasta poate fi un scaiet sărac, fișnit lîngă gardul unui sumbru ghetou, dar, cules de

o mină de față pentru a-i străjui dragostea, el capătă alura sublimă a trandafirului...

Iată-l, așadar, pe Iacob Heym (magistral interpretat de Vlastimil Brodsky), un bărbat la anii maturității, pe chipul căruia detențiunea nazistă și-a imprimat toate trăsăturile halucinante : nesiguranța și spaima de fiecare clipă, chinurile foamii și ale muncii silnice, tortura nostalgiei după anii colorați și nepăsători „dinainte“ — dar, uneori, o sclipire fugară a ochilor săi neverosimil de adînci trădează voința înverșunată de a da cu tîfla hitleristilor și demențialei lor „soluții finale“, însuflînd tovarășilor săi de caznă credința într-o apropiată eliberare, însuflînd vi-

IOSIF MIRCHIN

(Continuare în pag. II-a)

„DIBUK“ LA ARENA STAGE DIN WASHINGTON

Premiera cu clasică piesă a lui Anski a marcat unul din cele mai interesante momente ale actualei stagiuni jubiliare de la Arena Stage. Acest teatru profesionist, de repertoriu, își aniversază, anul acesta, 25 de ani de activitate, ani în care, sub îndrumarea artistică competentă a cunoscutului regizor Zeld Fichandler, direcționarea teatrului de la înființare, a obținut numeroase succese în țară și în străinătate.

Alegerea lui „Dibuk“, acest poem dramatic impregnat de parfumul de legendă al folclorului evreiesc nu a fost întâmplătoare, căci piesa, prin tema sa, sarcina sufletului uman într-un univers steril și neospitalier cit și prin conținutul ei etic, moral și filozofic este de o deosebită actualitate.

De altfel, popularitatea de care „Dibuk“ se bucură în S.U.A. este certificată de o serie de creații contemporane pentru care piesa a servit ca principală sursă de inspirație. Printre ele, se remarcă piesa „The Tenth Man“ de cunoscutul autor de scenarii pentru televiziune Paddy Chayafsky, care a înlocuit misterul și lumea de parabolă grele de înțelepciune ale piesei lui Anski cu un exces de psihologism și comedie lipsită de umor, câteva opere și, recent, în primăvara acestui an, un balet, „The Dybbuk Variations“ de Jerome Robbins și Leonard Bernstein.

Montarea de la Arena Stage s-a bazat pe o nouă adaptare a piesei în limba engleză, ce aparține regizorului canadian John Hirsch. Clive Barnes, cronicar de la „New York Times“, o consideră „remarcabilă“, remarcând „forța, claritatea și îndemnarea“ cu care Hirsch a „subliniat certitudinile morale și realitățile fizice ale lumii lui Anski“. Citind-o, se observă mla unui maestru, care, deși absorbit de acțiune, de redarea tensiunii și tragismului ei, nu a neglijat poezia, parfumul arhaic care se degajă din textul original. De altfel, factura atît de

deosebită a piesei n-a permis să se facă nici o concesie limbajului, optîndu-se pentru păstrarea unor cuvinte și expresii în limba idiș, din textul original. De aceea, pentru facilitarea înțelegerii de către public a piesei, programul de sală, pe lângă un eseu explicativ referitor la hasidism și la legendele folclorului evreiesc, cuprinde și un glosar al cuvintelor și expresiilor de limbă idiș din textul englezesc.

Comentînd recentă premieră cu „Dibuk“, criticul au scos din nou în evidență valoarea de document a piesei, realismul și pătrunderea psihologică cu care se prezintă „societatea hasidimilor din Polonia în jurul anilor 1880“ („New York Times“) care credeau „cu fervoare în misterele universului și în caracterul sacru al cuvintului dat“ (Washington Star), talentul cu care Anski a știut să reliefeze „o lume legată în mod vital de o forță de dincolo“ — trăsătură firească, căci Anski însuși și-a subintitulat piesa „Între două lumi“.

Direcția de scenă a spectacolului este semnată de Eugene Lesser, un tânăr regizor de talent, care este șeful catedrei de actori de la Juilliard Academy din New York. Critica a remarcat „grija pentru detaliu la regizorului“, „pentru captarea multiplexelor stări sufletești“. Regizorul a adoptat metoda stanislavskiană în abordarea spectacolului. Astfel actorii au citit în prealabil o serie de cărți de bază („Life is With People“ de Zborawski și Herzog, „Legends of Our Time“ de Elie Wiesel) pentru a se familiariza cu mișcarea hasidică, cu folclorul evreiesc, cu realitățile și atmosfera generală a piesei. Unul dintre actori, Max Jacobs, care este și un ziarist remarcat pentru activitatea sa în presa evreiască din S.U.A., a întreprins chiar o călătorie în Polonia, pentru a se documenta, pe viu, cu unele din aceste probleme.

La crearea unei atmosfere specifice de orașel de provincie, la diferențierea per-

sonajelor, regizorul a fost ajutat din plin de costumele lui Marjorie Slaiman. Ele au fost concepute în tente diferite ale aceleiași culori — negru — astfel încît personajele se individualizează și, în același timp, formează un ansamblu, o comunitate.

Tradițiile religioase, folclorul evreiesc, sînt prezente în rugăciunile cîntate în ebraică, în muzica special scrisă pentru acest spectacol de Robert Dennis, în dansurile selectate și aranjate de Anna Sokolow.

Lesser a mers pe linia unui realism cu tente naturalizate (scena este invadată, din cînd în cînd, de cîntecul greierilor, lătratul cinilor, vulețul vîntului produs de o mașină artificială), pentru a reda imaginea copleșitoare a unor oameni simpli, aflați la dispoziția forțelor supranaturale, imagine care devine ideea centrală a spectacolului său. Se creează în mod clar impresia că aceste forțe nevăzute și amenințătoare există numai pentru că personajele care populează piesa doresc ca ele să existe. Această idee-cheie a spectacolului a făcut ca, în multe privințe, „stelele“ sale să devină studenții, musafirii, curtea rabinului, săracii, deci grupuri bine individualizate, care cîntă, dansează, murmura frînturi din mai bine de 30 de melodii evreiești.

Felix Glassberg

Cîți oare vor mai fi încă printre supraviețuitorii unui Iași al sfîrșitului de veac XIX, care să nu-l fi uitat cu totul pe Felix Glassberg? Cel dispărut acum, la București, într-o superbă zi de toamnă aurie, cu greu l-ar fi putut evoca, la 87 de ani, pe frumosul bărbat a căruia siluetă impozantă era nelipsită din pitorescul cotidian, precum prezența sa spirituală nu putea fi despărțită de viața intelectuală a vechiului leagăn de cultură.

Ridicat dintr-o vrednică familie evreiască de mult înrădăcinată în pămîntul Moldovei, înrudită și cu cunoscuta spiță a Daniellilor, Felix Glassberg a adăugat patalamelelor școlii ieșene, o diplomă de specializare în științele juridice din Italia. Tudor Vianu, care l-a cunoscut, stînt în orașul răsărit de primul război mondial, iar mai tîrziu l-a fost fidel prieten, amintește, în „Jurnal“, de „figura romantică a unui tînar jurist și italienizant, doctor Felix.“

Printre personalitățile distinse care l-au cultivat prietenia se află și acad. Alexandru Philippide, pe care l-am rugat să ne spună cîteva cuvinte despre cel dispărut. Poetul a reținut, printre impresiile indelebile, admirația pentru vasta cultură — îndeosebi uimtoarea memorie a liricii franceze, italiene și germane — inteligența profundă și mai presus de orice, nobila generozitate a lui Felix Glassberg.

Poetul și prozatorul Demostene Botez îi zugrăvește, în „Memorii“, un sugestiv portret, amintind de colaborarea și prietenia „doctorului Felix“ cu poetul Mihai Codreanu: „Într-o bună zi a apărut pe stradă cu un bărbat subțirel, desirat, de-o mobilitate frenetică, cu un cap mic și simpatice, cu o figură isteată, cu doi ochi parcă mirați mereu, sculptorii de inteligență, cu o vervă ineputabilă... plin de versuri ca o bibliotecă de romantici: doctorul Felix.“

Mihai Codreanu a găsit în el un campion liber la orice oră, deștept, agreeabil, mualcînt, om de spirit și de talent, plin de versuri ca un cîreș în floare, primăvara, cu care putea schimba mereu glume inedite, cu care se putea amuza, împreună, de grotescul vieții. Pentru a da totuși un sens acestei prietenii și-au făcut parca un pariu de a reuși o performanță: să traducă „Cyrano de Bergerac“. Cu vederea lui deficitară, Mihai Codreanu nu putea citi. O făcea dr. Felix, admirabilul prieten. Omul de companie știa bine franceza și deci putea da lecturi tot farmecul versificației lui Rostand, și imaginilor, tot elanul romantismului lor. El avea și idei, și soluții cînd trebuia, și spirit înăscuș, și ușurința unor „găselnițe“ neașteptate. Putea fi și personal, și sînt sigur că a și fost în ceasul realizării acestei opere, nu numai lector, ci și un colaborator, Mihai Codreanu fiind însă artistul, marele maestru al versului, care a găsit formula poetică definitivă a fiecărei idei, lapidaritatea versului, tonalitatea rostăndiană, panașul cavalierismului.

Mihai Codreanu găsește pe cel mai bun om care putea să-l ajute și sînt sigur că, și pentru el, și neapărat pentru dr. Felix, timpul în care au lucrat la traducerea lui „Cyrano de Bergerac“ a fost epoca cea mai plină de entuziasm și satisfacții din viața lor.

Traducerea a fost terminată, dar cei doi oameni au rămas legați între ei. Pe cît știu, dr. Felix a venit — nu mi închipui de ce — la București, iar Codreanu a rămas la Iași, dar de cîte ori venea în capitală, îl vedea, își relua pe cîteva zile rătăcirile lor pe străzi, în nicăieri“.

S. MAXIMILIAN

EXTINDEREA REȚELEI COMERCIALE

În ultimul timp, în noile cartiere ale Iașului, atît la partea blocurilor, cît și în complexe separate, s-au construit numeroase unități comerciale. Între acestea se remarcă marele magazin „Moldova“, care are o suprafață comercială de 7.200 metri pătrați. Spații comerciale noi s-au creat și în orașele Pașcani, Hirlău și Tg. Frumos. În prezent, rețeaua comercială în județul Iași a ajuns la 1.915 unități. Prin darea în funcțiune, prevăzută pentru acest an, a numeroase magazine de toate tipurile și a unor noi unități de alimentație publică, rețeaua comercială ieșeană va mai crește pînă la sfîrșitul anului cu încă 7.000 mp. spații noi construite.

PENTRU IUBITORII DE DRUMETIE

Baza materială a turismului sucevean s-a extins cu o nouă și modernă unitate de cazare și alimentație — motelul „Runc“ din Vatra Dornei. Situat pe culmea dealului al cărui nume îl poartă, de unde oaspeților li se deschide o priveliște panoramică a orașului-stațiune, motelul dispune de camere confortabile precum și de un restaurant cu terasă. În vecinătatea motelului s-au amenajat un camping și o modernă bază sportivă.

BURSE PENTRU ELEVII ȘI STUDENȚI

În acest an școlar, numărul elevilor bursieri din învățămîntul primar și gimnazial a crescut cu 6.000 față de anul trecut, iar al elevilor scutiți de plata regiei pentru cîmîn și cantină, cu peste 5.000.

Din totalul elevilor înscriși în anul I de liceu, peste jumătate primesc burse de stat.

Actualmente, 70 la sută din studenții primesc burse sau alte ajutoare materiale. Față de anul trecut, numărul burselor studențești acordate în acest an este cu 4.000 mai mare.

O INSULĂ DE OȚEL

În curînd, la Galați, va avea loc lansarea la apă a primei platforme de foraj marin, o adevărată insulă de oțel, în care vor trăi și munci în mijlocul apelor 72 de oameni. Cabinele de pe „insulă“ sînt prevăzute cu tot confortul: apă curentă, caldă și rece, lumină de neon, aparate de radio și televizoare, aer condiționat etc. Insula de oțel va contribui la punerea în valoare a țîțeiului din adîncul Mării Negre.

VASLUI 600

Orașul Vaslui a aniversat 600 de ani de la prima mențiune documentară. În fapt, istoria așezării a început cu mult înainte, chiar anterior erei noastre. De-a lungul istoriei sale, Vasluiul a cunoscut o puternică strălucire în a doua jumătate a secolului al XV-lea, sub dominația lui Ștefan cel Mare. Astăzi Vasluiul a devenit un centru industrial important. Au fost construite ansambluri de locuințe, și se află în curs de realizare un nou cartier cu aproape 1.000 de apartamente.

Iacob-mincinosul n-a mințit...

(Urmare din pag. I-a)

surile lor pentru „după“... Iacob are o taină, o taină pe care o împărtășește, cu o disimulată discreție, celor din jurul său, din dorința manifestă ca toți să o cunoască: undeva, într-un colț neștiut al dărăpănatelor sale locuințe, un aparat de radio îl aduce zilnic știri. Și, de cele mai multe ori, știrile sînt ferice, anunță înfringerile hitleriştilor. Frontul sovieto-german a ajuns la 20 de kilometri de Bezanika — șoptește el, la un moment dat, celor din echipa sa; și, cum Bezanika nu-i departe de ghetou...

Ghetoul parcă se trezește din nou la viață, ghetoul vibrează în așteptarea libertății, ghetoul încetează a mai avea sinucigași. E drept, se iese și „lucizi“ — dar nici ei nu trebuie să persiflă și disprețuși — care vîd în acțiunea lui Iacob o mare primejdie: nemții vor afla, desigur, și ei, de aparatul de radio păstrat ilegal și vor începe scotocirile, represiviunile; vom avea acum și prilejul de a vedea un aparat de radio doșit, dar el nu aparține lui Iacob, ci unui personaj reținut și temător, care îl scoate din ascunziș și îl distruge. Iacob nu cedează, totuși, avertismentelor; el cunoaște riscul, asta îl sperie cîteodată, dar cunoaște și avantajele îndrăznețelor sale — și, de aceea, continuă să răspundească știri: sînt din nou știri bune, naștii suferă pierderi peste pierderi, frontul e tot mai aproape...

De fapt, Iacob inventează, inventează mereu. O singură dată a auzit el în ghetou crîmpele ale unei emisiuni radiofonice, în clipe de sufocantă tensiune, pe culoarul comandamentului german. El a ticluit apoi totul, conștient de grava răspundere pe care și-a luat-o, pentru a deschide drumul speranței peste zidurile și sentinelele ghetoului. Acesta e veritabilul lui secret, generosul lui secret. Și ni s-a pîrut plină de tilcuri și de poezie ideea scenaristului și regizorului (Jurek Becker

și Frank Beyer) de a-l dezvălui pentru prima oară Linei, fetița fără părinți căreia Iacob i-a devenit și tată și mamă. Pentru Lina tînuțului aparat de radio nu este doar o sursă de curiozitate, ci și un pretext, pentru a lăsa ca jocul — cu afit mai necesar în împrejurările absurde ale ghetoului — să domine viața.

Iacob intră senin în joc, consimțind ca fetița să participe la o audiere, cu condiția ca aparatul să-i rămîind invizibil: din spatele unui zid, subțindu-și sau îngroșîndu-și glasul, simulînd semnale radiofonice, el este cînd o orchestră, care cîntă „Valurile Dunării“, cînd un Churchill care acordă un interviu reconfortant, cînd un povestitor înduioșat de suferințele unei prințese, Iacob, care a găsit astfel o cale de a refuza dezumanizarea, nu știe că Lina s-a apropiat de zid și îl privește fermecat. Fetița nu e surprinsă, pentru că inexistentul aparat de radio există totuși. Ingenuitatea ei este o înfelepciune care acceptă miracolul. Numai unii oameni mari nu mai cred în miracole, numai aceștia se lasă zdrobiți de dezamăgire: Kowalsky, prietenul cel mai apropiat al lui Iacob, nu mai poate trăi atunci cînd ajunge să se creadă victima unei mistificări; el cade pradă disperării orbe, neînțeleptînd că, în ordinea profundă a lucrurilor, „Iacob mincinosul“ nu l-a mințit niciodată, chiar dacă nu a intuit exact numărul kilometrilor la care se aflau frontul și iminenta eliberare.

Pe Iacob, pe Lina, pe frații lor de suferință îi aștepta deportarea. Filmul e obligat să aibă cruzimea istoriei adevărate. Milioane de Iacobi au pierit în lagărele naziste. Dar supraviețuitorii își amintesc cu un sentiment sacru de cei care, deși au căzut, au fost purtătorii pașionați și neînfricaiți ai nădejzii în depășirea catastrofei...

IOSIF MIRCHIN

Obștea din Venezuela

Prezența evreilor în Venezuela în perioada colonială nu este semnalată prin nici un fel de indiciu documentar. Se pare, totuși, că în cea de-a doua jumătate a secolului al XVIII-lea au existat evrei pe meleagurile venezueliene. Presupunerea acestora are la bază faptul că în acea epocă se desfășoară un intens și înfloritor comerț între Venezuela și posesiunea olandeză insulară Curaçao, unde se află o importantă comunitate evreiască. Documentele ale vremii atestă că eroul național venezuelian Simon Bolívar, aflat în restricție, a găsit adăpost și refugiu în casa unui medic evreu din Curaçao, fiind ajutat de prietenii săi evrei din insulă.

Primele referiri la o comunitate evreiască în Venezuela le găsim în documentele arhivelor din Coro, de unde aflăm că în anul 1824, doctorul Jose Curiel a înființat comunitatea evreiască din acest oraș. Tot atunci s-a înființat și primul cimitir datînd din anul 1832. Astăzi, cimitirul evreiesc din Coro este considerat monument istoric, fiind cel mai vechi din America de sud. Din documentele arhivelor din Coro aflăm, de asemenea, că primul serviciu religios a fost oficiat în anul 1847 în casa particulară a lui Mordehai Abraham senior.

Începînd cu anul 1840 prezența evreilor este remarcată și în alte orașe venezueliene, la Caracas, Barcelona și Puerto Cabello. Cea mai mare parte a membrilor obștei erau de rit sefarad, veniți din Africa de nord sau din Orientul apropiat. Ei s-au integrat repede în viața economică, socială și culturală a țării; din rîndurile lor s-au afirmat personalități de înaltă valoare ca poetul Jose Lopez Fonseca și prozatorul Elias David Curiel, care au înființat în anul 1831 societatea literară „Armonia”. Comunitatea sefaradă și-a creat, mai ales în primele decenii ale secolului nostru, o serie de instituții culturale și de asistență, construind totodată temple și sinagogi la Caracas și Puerto Cabello.

Începînd de prin cel de-al treilea deceniu al actualului secol, evrei askenazim veniți din răsăritul Europei s-au stabilit în Venezuela. Aceștia li s-au adăugat grupuri de evrei din Europa centrală care-și căutau salvarea în urma persecuțiilor naziste. A fost astfel constituită o importantă comunitate askenază care, treptat, și-a creat propriile instituții de cult și asistență.

În urmă cu un deceniu, în august 1965, comunitățile sefaradă și askenază s-au unit în Federația de Asociações Israelitas de Venezuela. Cinci ani mai tîrziu, cele două comunități au creat o altă instituție comună, Comitetul pentru cultură și educație comunitară, care se ocupă de toate aspectele vieții spirituale iudaice a obștei.

Actualmente trăiesc în Venezuela circa 17.000 de evrei, mai mult de jumătate dintre aceștia fiind stabiliți la Caracas. În țară funcționează 12 sinagogi, șase școli comunitare și numeroase cursuri de Talmud Toră. Un remarcabil număr de ziare, reviste, almanahuri, reliefează viața spirituală a comunităților evreiești din Venezuela. Astfel, la Caracas apare săptămînalul „El mundo israelito”, revista lunară „Union” precum și hebdomadarul literar „Maguen”. Tot la Caracas apare publicația trimestrială „Hagheser” care prezintă membrilor obștei un tablou al vieții spirituale iudaice din Venezuela și din lume. În anul 1973 a fost înființată o nouă publicație săptămînală, „Nuevo mundo israelita”, organ al Federației Asociațiilor Evreiești din Venezuela.

DESCOPERIRE

La Besali, un orașel din nord-estul Spaniei, a fost decoperită o mikva — baie rituală — din secolul al XII-lea. În întreaga Europă mai există doar încă două asemenea băi rituale medievale.

La muzeul din Barcelona se păstrează un pergament descoperit în secolul trecut, scris în limba ebraică și în catalană și care cuprinde atît reguli privind îmbăierea rituală cît și reglementări privitoare la organizarea serviciului religios în sinagogi.

meridiane

Champagne: 12 secole de istorie

Se împlinesc 1200 de ani de la atestarea documentară a existenței unei comunități evreiești constituite în Champagne, obște care a jucat un rol important în istoria iudaismului francez.

Încă în timpul dominației romane, numeroși evrei s-au stabilit în Galia, unde s-au consacrat în cea mai mare parte agriculturii, așa cum au făcut-o de altfel și în alte provincii romane unde i-a adus diaspora. Timp îndelungat, au fost tratați la fel cu ceilalți locuitori ai teritoriului respectiv.

Odată cu dinastia carolingienilor, s-a instaurat în Franța un climat de toleranță. Cînd s-a suit pe tron, Carol cel Mare (742—814) a găsit o țară ruinată. În strădania sa de a determina propășirea ei, regele s-a adresat și evreilor, datorită cărora a putut stabili legături economice cu Orientul. Ludovic cel Pios, fiul lui Carol cel Mare, a arătat evreilor această bunăvoință, nefăcînd deosebire între creștini și evrei. O politică asemănătoare a dus-o și Carol cel Pleșuv (843—877). Sub cei doi regi capetieni — Ludovic al VI-lea și Ludovic al VII-lea, în perioada 1081—1180, evreii din Franța au continuat să se bucure de o situație prosperă, deși plăteau nobililor biruri ridicate. Comunitățile evreiești erau recunoscute ca obști independente avînd în fruntea lor un staroste ales de membrii lor, abilitat să le reprezinte interesele pe lîngă autorități. Alegerea acestui staroste era ratificată fie de rege, fie de nobilul care își exercita suzeranitatea asupra orașului.

Mai tîrziu, această atitudine tolerantă a fost abandonată. Diferitele concilii care au avut loc în decursul timpului, au interzis evreilor exercitarea unor drepturi în viața economică și socială. Consecința imediată a fost că ei au fost nevoiți să-și părăsească proprietățile agricole. Cu toate greutățile intîmpinate, au continuat să-și exercite vechile îndelungate și să cultive pămîntul în sud, în regiunea din jurul Parisului și în Champagne.

Comunități evreiești existau în cele mai multe provincii ale Franței. Dintre acestea, două erau centre culturale importante. Primul se găsea în Languedoc, aflat sub influența culturii iudeo-spaniole. Cel de-al doilea centru era în nordul țării. Existența unei comunități organizate în nordul țării, în Champagne este atestată pentru prima oară printr-un act de colectare a impozitelor datînd din iulie 775. Despre perioada de început a vieții acestei comunități există puține indicii precise. Fapt este că în sînul acestei obști studiul Talmudului luase încă din secolul al XII-lea o mare dezvoltare. Cu academiile religioase renumite din Troyes, Ramerupt și Dampierre, comunitatea din Champagne a ocupat la un moment dat un loc central în viața spirituală iudaică din Franța.

SINODURI RABINICE

În Franța medievală, bilciurile jucau un rol predominant în viața economică, iar cel din Troyes, capitala provinciei Champagne, se bucura de un mare interes și renume. La acest bilci anual se încheiau cele mai importante tranzacții comerciale, însoțite de ospete fastuoase. La bilciul din Troyes, unde seoseau neguțatori și meșteșugari din cele patru colțuri ale Europei și unde se vindeau și produse provenind din Orient, puteau fi înțîlniți și numeroși evrei — viticultori, dogari, țesători, tîbăcari. Pe atunci, evreii din acele ținuturi se ocupau mai ales cu meșteșugurile și cu viticultura și mai puțin cu afacerile comerciale și tranzacțiile bănești. De altfel, monopolul acestor din urmă operațiuni era deținut de către lombarzi și de către veștigiți bancheri din Cahors. Abia după conciliul din Latran (1139 și 1179) s-a interzis creștinilor, sub pedeapsa excomunicării, să dea împrumut cu dobîndă. Această profesie a fost lăsată evreilor, care o practicau fără entuziasm, luarea de dobîndă fiind interzisă atît de Tora cît și de Talmud.

Evreii din Troyes se foloseau de faptul că în perioada cînd aveau loc aceste bilciuri seoseau coreligionari de pretutîndeni, pentru a ține adunări religioase, adevărate sinoduri rabinice. De cele mai multe

ori, la aceste adunări se luau hotărîri privind viața comunităților. Ele aveau putere de lege pentru evreii din Franța. S-a stabilit astfel, de pildă, ca funcția de staroste nu trebuie acceptată de un evreu decît dacă i-a fost acordată prin vot de către membrii comunității.

Veche capitală a provinciei Champagne, Troyes avea două sinagogi. Cartierul vechi, rezervat evreilor, purta numele de Brace-aux-Juifs. Spre deosebire de cartierele evreiești de mai tîrziu, acesta era un loc plăcut, înconjurat de grădini. Cimitirul se afla la marginea cartierului.

Alte comunități duceau o viață liniștită în orașele Sens, Reims, Vitry, Chatillon sur Marne, Epernay, Chaumont și Coulommiers. Primul val de represii antisemite s-a abătut asupra obștilor din Champagne în primăvara anului 1096, în timpul celei dintîi cruciade. Din fericie, orașul Troyes a fost cruțat. Însăpămîntați de pericolul ce părea iminent, cîțiva membri ai obștei s-au convertit, dar după ce a trecut primejdia au implorat iertare, care le-a fost acordată de către rabini.

AICI A TRĂIT RAȘII...

Pe meleagurile din Champagne a văzut lumina zilei cel ce avea să devină cunoscut sub numele de Rași, unul din cei mai lăștri comentatori ai Bibliei și Talmudului. Rași a făcut din Champagne un centru de cultură ebraică pentru întreaga Europă a acelor timpuri. Acest erudit strălucit al învățăturii iudaice a lăsat numeroși discipoli care i-au continuat opera. Ginerile său, Meir ben Samuel de Ramerupt, a lăsat trei fii, care au devenit cu toții savanți renumiți:

În arhipelagul Sporadelor

In insula Merois din arhipelagul Sporadelor, situat în Marea Egee, a fost semnalată o prezență evreiască din timpurile cele mai vechi. Sub Alexandru cel Mare, insula — vestită prin vinurile sale — era considerată unul din principalele centre ale populației evreiești din zona Mării Egee. Josephus Flavius ne relatează că Mitridates a trimis un emisar la Merois pentru a pune mina pe aurul depozitat aici de către regina Cleopatra, urmînd să aducă totodată și „300 de talanți aparținînd evreilor”. Evreii din Merois sînt menționați, de asemenea, în documente datînd din timpul lui Antiochus al VII-lea.

Un document din anul 49 înainte erei noastre, o scrisoare adresată de consulul Caius Fannius locuitorilor insulei Merois, le amintește acestora că trebuie să respecte decretul senatului roman care permitea popasul evreilor ce plecau în pelerinaj la Ierusalim.

După cucerirea insulei de către cruciați, în anul 1315, pe baza unui decret al lui Pierre d'Aubusson, mare maestru al Ordinului Sfintului Ioan, evreii au fost obligați să se strămute la Nisa. Nu se știe exact cînd s-au reîntors la Merois, dar dintr-un document datînd din anul 1685, aflat la Rhodos, rezultă că obștea din Merois era în subordinea comunității din Rhodos, căreia îi plătea o taxă colectată de la 18 persoane, ale căror nume se află menționate pe document. În 1870, această taxă era atît de modestă, încît lăsa să se presupună că în acea vreme comunitatea era mică; ea nu avea rabini, ci se afla sub îndrumarea spirituală a șef rabinului din insula Rhodos.

În anul 1747, un amune Eliezer Tarica a construit pe scoatele sa o sinagogă care mai există și azi. În insulă există două cimitire evreiești, unul dintre ele foarte vechi.

rabi Isac, Rabi Samuel ben Meir (Rasbarn) și rabi Iacob Tam, Rabi Tam (1103—1171), erudit talmudist și umanist de mare renume, s-a bucurat de protecția baronului de Rumerupt. Cu toate acestea, în timpul celei de-a doua cruciade, o bandă de criminali a pătruns, în zi de sîrbătoare, în casa învățatului talmudist. După ce au jefuit casa și au distrus manuscrisele de mare valoare ale savantului, ei l-au trînt pe cîmp spre a-l ucide. Un cavaler din împrejurimi a binevoit să-l salveze pe rabi Tam, însă nu înainte ca victima să-i promită un cal pur sînge.

Începînd cu domnia lui Philippe Auguste (1165—1223), evreii au fost considerați șerbi legați de pămîntul pe care-l locuiau. Dreptul de proprietate le-a fost răpit. „Bunurile evreilor aparțin baronului” acesta era principiul aplicat în nordul Franței. Cînd un nobil din Champagne își vindea domeniile și bunurile, evreii erau incluși în preț. Ei nu puteau să-și schimbe domiciliul fără consimțămîntul seniorului, devenind obiectul unor tocmești meschine între rege și nobilii săi. Desori, spre a scăpa de șerbie și de birurile grele, evreii se refugiau pe domeniul regelui sau al contelui, după împrejurări.

Căuțînd să-și amelioreze situația, obștea din Champagne s-a adresat în mai multe rînduri papei de la Roma. În anul 1247, după lungi stăruințe, a fost obținută o bulă papală adresată de Inocențiu al IV-lea lui Thibault al IV-lea, în care acesta din urmă e invitat să „oblige datornicii creștini să plătească sumele ce le datorează evreilor și să împiedice a li se da evreilor lovituri în locul banilor ce li se cuvin”.

„MARTIRII DIN TROYES”

În anul 1284, provincia Champagne este încorporată în regatul Franței ca o parte integrantă, abolindu-se statutul special cvasi-autonom de pînă atunci. Pentru a sărbători acest eveniment, regele Philippe cel Frumos, care nu era lipsit de un umor atroce, a impus evreilor plata unui greu tribut de 25.000 livre, cu titlul de dar.

În anul 1288, evreii au fost acuzați la Troyes de omor ritual. Casele lor au fost prădate și pustiite; la 24 aprilie, un evreu de vază, foarte stimat de către cetățenii săi, Isac Chatelain, a fost ars de viu împreună cu soția, cei doi fii și nora sa, precum și cu alți evrei aevinovați. Acest episod tragic a inspirat lamentația scrisă în franceza veche „Les martyrs de Troyes” — care redă în toată oroarea sa acest autodafe. Lamentația este considerată ca una din cele mai impresionante pagini din literatura iudaică din Franța. Evreii, ca și ceilalți locuitori, foloseau în vorbire și scris dialectul francez din nord, limba ebraică fiind rezervată numai pentru practicile religioase.

Phillipe cel Frumos s-a pronunțat împotriva acestui sinistru autodafe. Gestul său, așa cum o relevă cronicile vremii, nu a izvorit însă dintr-un sentiment de umanitate, ci se explica prin faptul că prerogativele regale privind execuțiile fuseseră încălcate într-o provincie anexată regelui său.

Izgoniți de pe pămînturile unde locuiau, îndepărtați de la executarea meseriilor prin reglementările restrictive ale breslelor, evreii au fost siliți să renunțe la orice muncă manuală. Autoritățile civile și religioase au început să-i separe pe evrei de restul populației. Îngheșuiți în ghettouri insalubre, ei au dus o existență foarte grea.

După expulzarea lor, în anul 1306, Ludovic al X-lea a autorizat în anul 1315 reîntoarcerea evreilor în orașele de origine. Mulți s-au reîntors la Troyes, în vechiul cartier evreiesc. În mai 1395 a avut însă loc expulzarea definitivă și a trebuit să vină revoluția din 1789, pentru ca ei să se reîntoarcă din nou la Troyes și în Champagne.

După anexarea Alsaciei și Lorenei, în anul 1871, comunitatea din Troyes a crescut datorită sosirii a numeroși refugiați din provinciile cucerite de Prusia.

În zilele noastre, la Troyes există o mică obște evreiască de circa 30 de familii.

Ce se întâmpla în țirg dacă, ferească Dumnezeu, un copil sau vreun alt membru al familiei cădea la pat? Când mama băga de seamă că odrasla umblă mai-mur, jfără chef de joacă și punindu-i palma la frunte o simțea fierbinte, se ducea să împărătească îngrijorarea vecinei, despre care ulița știa că se pricepe să descinte. Căci formele benigne, cum ar fi azi migrena, indispoziția, o gripă ușoară, erau diagnosticate în țirg drept „deochi”. Iar deochiul se trata prin descintat. Erau mai multe femei pricepute la aceasta, una dintre ele fiind Hana, nevasta lui Leizerbirjar. Era o femeie tare inimoasă, sărtoare, iar oficiile ei — se înțelege — cu totul dezinteresate. S-ar fi supărat foc dacă vreo vecină s-ar fi gândit să-i răsplătească cumva osteneala. Dar cui să-i treacă prin minte așa ceva?

Așadar, mama venea cu fîncul în brațe sau, dacă era unul mai măriror, fîncu-l de mînd. Primul lucru ce-l făcea țată Honă era să liniștească mama: — Lasă-lasă că-i trece, nu te mai uita așa speriată la el... Așa să fii să-nătoasă că mine dimineață îl ai sănătos și pus din nou pe școlăritul...

Cum proceda țată Honă? Nu vorbesc de descintec, asta era o taină a ei și ca să fie de folos se cerea rost în șoptit. Dar pe lingă descintec, mai dădea deochi-ței și niște ceaiuri din buruienii sau flori de ea însăși culese toată vara, apoi uscate și păstrate cu grijă pe priciul de deasupra cuptorului, pentru o împrejurare ca asta. Dădea cu dragă inimă aceste ceaiuri, însoțind gestul cu urare: „Să dea Dumnezeu să fie de leac!” Mama pleca liniștită, fierbea ceaiul pe plită, îl dădea uneori direct din ibric, alteori cu lingurița, veghind copilul toată noaptea. Dimineața, văzîndu-și odorul cu privirea limpede și scîncînd după mîncare, dădea fuga la Hana:

— Drugă madam Hana, am venit să-ți mulțumesc din suflet; băiatul e, să nu fie de deochi, mai bine...

— Slavă Domnului! răspundea Hana, bucurată. Du-te acu de dă fuga în piață și cumpără un pui, să-i fierbi o supă bună, să prindă băiatul puteri...

Dacă, Doamne ferește, boala nu ceda, dacă bolnavul continua să tinjească în pat, Hana era aceea care îndemna mama, tot mai îngrijorată:

— Du-te, vecină dragă, de-l cheamă pe Iancolă-roife... E foarte priceput, a pus atîta lume pe picioare... Cu ajutorul lui Dumnezeu o să-l faci bine și pe Iosolă al matală...

Și „subchirurgul” — așa-și spunea domnu' Iancu însuși și așa-i spuneau pacienții — venea, pătruns de însemnătatea menirii sale. Nu, nici el nu era singurul, țirgul mai avea încă alți 2—3 „subchirurgi”, adică un fel de felceri. Ceilalți însă o făceau ca indeletnicire secundară — de meserie erau bărbieri — numai el, Iancu, Iancolă-roife, era exclusiv felcer. Adică, de fapt, infirmier. Infirmier la spitalul comunității. Petrecîndu-și toată vremea între doctori și bolnavi și fiind ager la minte, căpătase oarecare îndemnare și cunoștințe medicale. Știa să citească termometrul, se pricepea să pună ventuze, nu numai simple, ci și scarificate, făcea rost și aplica lipitori.

Apariția lui Iancolă-roife era un indiciu că lucrurile nu merg chiar cum trebuie la cutare vecin.

— L-am văzut pe Iancolă-roife... Ce-o fi cu copilul lui Reizl? se întrebau cu îngrijorare vecinii. Căci ulița, țirgul întreg, alcătuita o singură mare familie. Necazurile unuia erau necazurile tuturor, așa cum bucuriile erau și ele comune.

Și dacă nici „subchirurgul” nu izbutea să pună copilul pe picioare? Dacă nici el nu izbutea, era semn că nu e vorba de o simplă răceală.

Deochiței, tot madam Hana era prima care dădea semnalul:

— Nu mai aștepta, vecină scumpă! Imbracă bine băiatul și du-te cu el la doctor. Sau, mai bine, cheamă doctorul acasă...

În țirg erau mai mulți doctori. Cei mai mulți ei înșiși fii ai țirgului, născuți și crescuți aici, în mijlocul acestor oameni, pe care-i cunoșteau foarte bine, a căror limbă o vorbeau în mod curent, cu care se simțeau frați. Și ei oameni ai țirgului, atîta doar că le-a fost dat să învețe, și asta cu prețul unor mari sacrificii ale părinților și cu ani de aspră studenție, de zile nenumărate trecute doar cu o chiflă uscată și de nopți dormite ca spaltist la căminul Schuler. Așa au învățat medicina și s-au întors în țirg; doctori tineri, însufleșiți de idei generoase, doritori mai cu seamă să fie de folos oamenilor.

Pe firma de la ușa cabinetului lor, pe lingă orele obișnuite de vizită, erau indicate ziua sau chiar zilele cînd dădeau consultații fără plată celor nevoiași. Cei mai mulți dintre ei lucrau onorific, adică fără salariu și la spitalul comunității.

„Domnu' doctor intra în casă, poftea radele și vecinii să-l lase singur cu bolnavul și începea să-l examineze cu mare luare aminte. La început copilul arăta speriat, plîngea, dar cînd doctorul începea să-l întrebe de heider, de melamed și mai ales de șotile ce le face, frica îl trecea cu totul și de dincolo de lacrimi i se iveau pe față un zîmbet.

— Nici nu-mi vine să cred, domnu' doctor, exclama buimăcită de fericire mama, poftită la căpătîiul suferindului. De o săptămîină copilul meu n-a mai zîmbit, zi și noapte l-am auzit doar plîngînd... Cum ați făcut, domnu' doctor?

— Ehe, zîmbea la rîndul său doctorul, asta e puterea noastră. Și ca și cum ar fi simțit trebuința să se lămurească pe sine, adăuga: Am fost doar și eu odată ca băiatul dumitale... Ca și el am umblat la heider, am făcut șotii melamedului din vremea mea... Mi-am amintit de toate astea, și uite... Iar pe un ton profesional, explica mai departe mamei ce doctorii să ceară la farmacie și cum să le administreze bolnavului.

— Și nu mai fi speriată! Peste trei zile îl dai jos din pat și de luni îl trimiți iar la heider... Să-i faci iar zile amare melamedului, adăuga rîzînd.

Și luni băiatul era la heider. Exact cum prevăzuse domnu' doctor. Care rezușese categoric și aproape supărat gestul mamei de a-i strecura o băncuță în buzunarul halatului.

— Lasă asta, femeie, ai să-mi plătești altădată. Acum să cumperi din banii ăștia medicamente... Și dacă-ți rămîne ceva, nu strică să intri la băcănia lui Benedict Cohn, să-i iei copilului două portocale... Nu știu dacă de la hamîșuser a mai avut în mînd vreuna... Așa că ia-i acuma, are să-i faci bine... O știu din proprie experiență...

Și surzînd unei amintiri depărtate, domnu' doctor pleca. Uneori în trăsură, alteori, cînd vizita fusese la oameni nevoiași — pe jos...

VICTOR RUSU

A trecut în lumea umbrelor, după ce împlinise 68 de ani de viață. De viață agitată, frenetică, activă.

Mi-l amintesc... Vechiul și bunul meu prieten, Tudor Teodorescu-Braniște îmi arată manuscrisul unui articol de o justificată vehemență anti-fascistă.

— Cine e autorul? l-am întrebat.

— Nu știu. Semnează Maria Arsenescu, dar cred că e un pseudonim.

— Nu, i-am replicat, se poate să fie chiar numele respectivului.

Prin grija lui Tudorel, articolul a apărut în „Cuvîntul liber” publicație pe care, pe-atunci o conducea el.

Au urmat și alte articole, alte schițe și nuvele, scrise toate, de pe o poziție neprogresistă.

În anii aceia, organizațiile de dreapta luaseră ofensivă, sprijinite și stipendiate de oficiile de propagandă hitleriste. Impotriva democrației, îndeosebi a publicațiilor și a oamenilor de stînga.

Operale marelui Sadoveanu erau arse, viața luptătorilor anti-fasciști era amenințată.

Asasinilor legionari le-au căzut victime nenumărate. Era lor de canibali se îndrepta, îndeosebi, împotriva intelectualelor care se înverșunau să opună lumina întunericului.

În anii aceia, Maria Arsenescu publica volumul Iuda. E una din cele mai curajoase luări de poziție împotriva reacțiunii care, între altele, propaga discriminarea rasială.

Maria Arsenescu a desfășurat în acei ani o intensă activitate publicistică.

Mi-ar fi greu să înșir aici, din cite îmi aduc aminte, toate lucrările sale.

Voi pomeni, însă, de Camaradul Strul, care apărută în editura Adevarul, în 1938, precedată de acea mărturie de credință intitulată: Nu sînt cu dreapta.

Acest autor a îndrăznit — nobilă cetezanță! — să lupte, cu o pană fierbinte, împotriva a tot ce reprezenta barbaria fascistă, legionară, nazistă, A fost, în ilegalitate, unul din artizanii unei literaturi angajate. A continuat-o după 23 August 1944, cu Intermezzo, cu Hotel Ambasador, cu Los și cu altele — toate însuflețite de un nobil patos revoluționar.

Pentru atitudinea sa curajoasă, în deplin înțeles al cuvîntului, în anii dominației fasciste, a cunoscut drama suferințelor de tot felul.

A fost arestat, închis în pușcărie și în lagăre și a plătit cu sănătatea sa subrețită, lupta dusă împotriva reacțiunii hitleriste-legionare.

...A murit după ce de-abia împlinise 68 de ani. Activitatea sa literară și publicistică va dăinui.

I. PELTZ

Era în timpurile cînd rabi Iose Ber păstorea comunitatea din Sluck. Printre credincioșii obștei se afla un om pe care coreligionarii îl supranumiseră „milostivul”. Aceasta în sense ironic căci reb Meir — acesta era numele său — se dovedise a fi pe cît de bogat, pe atît de avar. Nici un sarc nu-și putea aminti să fi fost vreodată ajutat cu ceva de foarte bogatul coreligionar.

Dacă reb Meir era avar, el se remarcă, totodată, printr-o mare pioșenie; îndeplinea cu extremă scrupulozitate toate prescripțiile religioase. În afară de una singură — aceea a carității.

Într-o seară de Koi Nidrei după terminarea rugăciunilor, atunci cînd majoritatea enoriașilor plecaseră la casele lor, reb Meir a rămas la sinagogă. A rămas acolo, împreună cu câțiva dintre cei mai pioși enoriași ai comunității care, potrivit unei vechi tradiții, își petreceau întreaga noapte în rugăcini.

Spre dimineață, cînd cei mai obosiți se duseseră să se odihnească un pic înainte de începerea serviciului religios din ziua de Iom Kipur, reb Meir s-a apropiat de rabin și i-a spus: „Înțelepții noștri a-veau dreptate cînd semnalau dificultățile celor ce vor să vegheze toată noaptea de Iom Kipur. Într-adevăr, nu este un lucru oarecare!”

— Sînt de aceeași părere, a răspuns rabinul. De altfel, în această privință aș dori să vă pun o întrebare. Ați cunoscut, cu siguranță, în tinerete, regulamentele militare. Ce se întâmplă atunci cînd un soldat părăsește după placul lui arma la care este repartizat și trece la altă armă?

— Dacă, de exemplu, un soldat afectat la cavalerie trece, după bunul lui plac la infanterie, el comite o gravă greșală care îl poate costa foarte scump.

— Nu înțeleg de ce. Pentru ce ar trebui pedepsit un astfel de soldat? Fie că este la infanterie, fie că este la cavalerie, se află tot în serviciul armatei.

— Desigur, dar unde s-ar ajunge dacă fiecare soldat și-ar permite după bunul său plac să-și schimbe arma la care a fost repartizat, în loc să respecte cu strictețe ordinele primite?.. Nu înțeleg însă, rabi, ce legătură au toate acestea cu subiectul convorbirii noastre.

— Înțelepții noștri ne învăță că regatul pămîntesc cunoaște aceleași legi ca și cel cereesc. Asemeni statelor de pe pămînt, Domnul are diferite corpuri de armată. Unul au datorita, ca soldații ai Domnului, să ia parte la oficierea serviciilor religioase. Alții, pe care Cel Etern i-a înzestrat cu o inteligență deosebită, trebuie să se pună în serviciul studierii Torei. Alții, cărora Dumnezeu le-a dat o mare bogăție, trebuie să fie soldații carității în serviciul celor săraci și să nu dezerteze niciodată din această misiune a lor.

Ascultînd aceste cuvinte ale rabinului, reb Meir și-a dat seama, dintr-o dată, că prin bogăția de care se bucura. Domnul i-a încredințat o misiune sacră, importantă, de la a cărei îndeplinire dezertase.

DECESE

În perioada 11—25 octombrie a.c. în cimitirile Comunității evreilor din București au fost înhamate:

Calihman Ana (61 ani) Cal. Griviței 168; Benaroiu Oru (79) str. Dem. Teodorescu 20 B; Marcus Alfred (72) Uranus 109; Ehrlich Ana (69) Intr. Brațeș 4; Pedvisocar Rovena (60) Nerva Traian 51; Tatelbaum Rebeca (67) Micșunele 19; Marcovici Herman (65) Alecu Rodu 16; Koerner Blima (84) Șerban Vodă 264; Baumzweig Iacob (64) Griviței 125; Herzon Marieta (75) Clucerului 21; Hersbain Sima (86) Siminoc 11; Bauberger Iancu (62) Giurgiului 117; Leiba Mase (70) Vasile Părvu 2; Zumer Alfred (62) g-ral. Praporgescu 17; Noia Marcu (80) Mestertul Manole 43.

Familia Băluș mulțumește pe această cale tuturor celor care prin prezență, scrisori sau telegrame au fost alături de ea în greaua pierdere suferită.

Cu adîncă durere și în veci nemișiată, dr. A. Calihman, soț, ing. Gheorghe Calihman, fiu, cu familiile Camil și Orenștein, anunță încetarea din viață, după o lungă și grea suferință, a scumpei lor

ANA DR. CALIHMAN

Înmormîntarea a avut loc la cimitirul Filantropia, la 9 octombrie 1975

Înapoierea în țară a Eminentei Sale d. Șef rabin și a d-nei dr. Rosen

În ziua de 15 octombrie a.c. s-au înapoiat în țară, după călătoria făcută în Israel, Eminența Sa d. Șef rabin și d-na dr. Rosen.

Pe aeroportul internațional Otopeni au venit să-i întâmpine și să le adreseze tradiționala urare de *Berahim Habaim*, conducătorii Federației și ai Comunității evreilor din București, conducători de temple și sinagogi, enoriași.

A fost de față reprezentantul Departamentului Cultelor.

OASPEȚII NOȘTRI

Turiști evrei din S.U.A.

În zilele de 23—26 octombrie a.c. ne-a vizitat obștea un grup de 130 turiști evrei din S.U.A. Voiajul a fost organizat sub auspiciile lui United Jewish Appeal, având ca obiectiv o mai bună cunoaștere a realităților din România, contactul direct cu coreligionarii.

Oaspeții au ascultat cu viu interes expunerea d-lui Șef rabin dr. Moses Rosen despre viața și realizările obștei și au primit răspuns la întrebările puse. Au fost vizitate așezămintele de cult, cultură și asistență ale F.C.E.

D-NA ȘI D. MEIR WAGNER, ZIARIST DIN ELVEȚIA

De curind ne-au vizitat d-na și d. Meir Wagner, corespondentul în Elveția a mai multor ziare evreiești din Israel, Anglia și Franța.

În seara zilei de 24 octombrie, întregul grup a luat parte la serviciul divin de Kabbalat Șabat, la Templul coral. În cadrul predicii, Eminența Sa a salutat călduros prezența solilor marii colectivități evreiești de peste Ocean. După serviciul divin, oaspeții au luat parte la tradiționala masă de *Oneg Șabat*, la restaurantul ritual din str. Popa Soare. Simbătă seara, în cadrul unei reuniuni organizate de F.C.E., oaspeții au ascultat o prelegere a Eminentei Sale despre istoria obștei evreiești din România.

În afară de București, oaspeții au vizitat și comunitățile din orașele Suceava și Oradea.

Drumul purificator spre iertare

(Urmare din pag. 1-a)

Rabi Eliezer a exprimat această idee prin următoarea parabolă: „Patru porți duc la drumul răului. Fiecare dintre ele este păzită de șapte paznici — patru înăuntru, trei afară. Paznicii de afară sînt ingerii milei. Dacă un om încearcă să treacă de prima poartă, trei îngeri se apropie de el și îi spun: de ce vrei să intri? Ascultă-ne și cătește-te! Când se apropie de a doua poartă, îi spun: nu trece prin această a doua intrare! De ce oare întorci spatele Torei și faci în așa fel încît lumea să te considere păcătos și să te evite? Când ajunge la cea de-a treia, ei îi spun: de ce vrei să fii șters din cartea vieții? Ascultă-ne și cătește-te! Insfîrșit, la a patra poartă, ei exclamă: nu ai ascultat pînă acum; totuși Dumnezeu este încă gata să te ierte. Dacă le dă ascultare, este mintuit. Dacă nu, vai lui și soartei sale!”

Din tăria cu care a acționat înclinarea spre rău decurge și gradul de gravitate a păcatelor. Păcatele neintenționate nu se pun în scoateala celui ce le-a făcut. Bineînțeles că, au atât mai puțin, o abatere accidentală în comportare nu poate fi considerată ca o respingere a lui Dumnezeu, dar ea constituie totuși un semnal al posibilității unei încălcări deliberare.

Există, de asemenea, o ierarhizare a păcatelor săvîrșite cu intenție. Așa, de pildă, există păcate pe care cineva le-a făcut pentru că, în urma lor, a resimțit o plăcere (păcate făcute sub impulsul lăcomiei, senzualității, voluptății). Dar și mai grave sînt acele păcate intenționate de răzvrătire împotriva lui Dumnezeu, dintre care cel mai condamnabil este renețarea.

Păcatul atrage după sine pedeapsa. În sistemul etic iudaic pedeapsa sînt în general severe, exprimînd prin asprimea lor oroarea de păcat, de impuritate etică. Pedeapsa este îndreptată nu atât împotriva individului, pe cît este o demonstrație a resentimentului și dezaprobării față de modul său de a se comporta (precum și ca mijloc preventiv împotriva repetării păcatului).

Totodată, pedeapsa are un sens reparator, ea trebuie să restabilească situația dinaintea comiterii lui. Cel ce l-a făcut este obligat la un act compensator. De aceea, în scrierile sfinte, pedeapsa (la a cărei aplicare trebuie evitată cu strictețe lezarea demnității umane), trebuie să fie în fond identică cu răul făcut de cel ce a păcătuit, în sensul că felul și mărimea ei trebuie să corespundă păcatului. Mai-monide spune că gravitatea și măsura pedepsei se determină prin acelea ale păcatului: frecvența, tentația pe care o naște,

modul deschis sau tănuț în care a fost făcut (comiterea păcatului pe ascuns constituind o circumstanță agravantă).

Aceasta este practica justiției iudaice în materie de penalizare; ea constituie de fapt folosirea conform voinței divine a instrumentelor de constrîngere atribuite de Dumnezeu omului. Dar în primul rînd, ea este chemată să sublinieze sentimentul de culpabilitate, al îndatoririi credinciosului față de Dumnezeu de a acționa în vederea restabilirii moralei prejudiciate. Culpabilitatea nu se măsoară după mărimea consecințelor păcatului, ci după motivele care l-au determinat. Primul act pentru ieșirea din impasul moral în care te azyvire păcatul este tocmai această conștiință a vinei — act rațional care generează o stare activă: regretul. Remușcarea dă naștere căinței, care nu-și merită denumirea decît dacă este profund sinceră.

Pînă la distrugerea Templului, principalul instrument al îndemna credincioșilor spre a-și manifesta pocăința era ofranda de sacrificii adusă conform prescripțiilor Torei. Dar ofrandele nu erau nicicînd un ceremonial formal, expiator în sine, ci valoarea lor consta în sentimentele adînci și cinstite pe care le exprimau. Pentru ca pocăința să devină efectivă, cel care au păcătuit trebuie să se purifice. „Ce-mi trebuie mie mulțimea jertelor voastre, zice Domnul...” (Ies. 1, 11). „Spălați-vă, deci, și curățați-vă...” (Ies. 1, 16). Profetii condamnă așa dar penitența executată ca un simplu ritual formal, dacă nu dă expresie sentimentelor de sinceră părere de rău ale celui ce-l îndeplinește.

În ultimă instanță, pocăința reală înseamnă întoarcerea sinceră la Dumnezeu, „întoarcerea din dragoste”. Talmudul spune că cel ce se întoarce la Domnul se situează deasupra celui ce nu a păcătuit niciodată, deoarece pentru a reveni pe calea care duce la El, este nevoie de o mare putere de voință. Dumnezeu îl ajută pe cel care se întoarce, dorește cu înfocare această revenire și îi întinde mîna — însă „numai pînă sub aripa heruvimului”. Credinciosul, la rîndu-i, trebuie să-i vină în întimpinare, să se înalțe pînă acolo. Dumnezeu este de o mare mărinimie cu cei care revin la El; pentru un singur om care se întoarce cu adevărat, Dumnezeu iartă întregii lumi.

Dacă pocăința este reală, dacă întreaga personalitate a celui ce a păcătuit se transformă, prin gînduri pioase și fapte bune, el se reconciliază cu Dumnezeu. Acesta este primit cu deplină grație și îndurare, pentru el și pînă la ultima spiță a neamului său. Grația divină nu pogoră numai iertarea, ci îl ajută pe cel ce s-a căit să renască moralmente.

În memoria lui Martin Băluș ז"ל

O pioasă ceremonie în memoria lui Martin Băluș, fost membru în comitetul de conducere al Federației Comunităților Evreiești din România, a avut loc la București în ziua de 26 octombrie a.c. Cu acest prilej, căminul-spital al F.C.E. din str. Negru Vodă 3 a primit numele „Martin Băluș”.

La solemnitate au luat parte: Eminența Sa d. Șef rabin și d-na dr. Rosen; conducătorii Federației și ai Comunității evreilor din București; rudele și prietenii dispărutului, enoriași ai Templului coral și ai celorlalte așezăminte religioase din Capitală.

Serviciul religios a fost oficiat de d. prim-rabin I. M. Marilus și de d. cantor W. Harnik.

Eminența Sa a rostit un impresionant panegric al regretatului dispărut, scoțînd în evidență alesele sale calități sufletești,

dăruirea cu care a lucrat pentru obște. „Atribuind numele lui Martin Băluș acestui cămin-spital — a spus Eminența Sa — noi nu facem decît să consacram o situație de fapt, căci cu toții știm cît suflet, cîtă pasiune curată a depus regretatul nostru colaborator la realizarea și buna sa funcționare”. Dragostea de oameni, modestia, dorința de a face bine au fost trăsăturile sufletești ce l-au caracterizat pe Martin Băluș. Obștea evreiască din București și din țară va păstra, de aceea, neștearsă amintirea sa.

Dr. Moses Levine, din conducerea pentru Europa a Joint-ului a rostit de asemenea un cuvînt de elogiul postum al dispărutului.

Ceremonia s-a încheiat prin Kadiș, intru odihna sufletului lui Martin Băluș, rostit de Eminența Sa și de întreaga asistență.

GLOSAR IUDAIC

AGADA

Sub această denumire e cuprinsă acea parte a talmudului ce nu are putere de lege religioasă iudaică (halaha). Capitolele agadei sînt partea abstractă și poetică a învățăturii orale, constînd din explicații de versete și comentarii, opinii religioase, sensul preceptelor, texte moralizatoare și de comportare, povestiri și legende, fabule, dialoguri, proverbe și aforisme.

La crearea agadei, în decursul unei perioade de aproape 600 de ani, au luat parte sute de personalități, care și-au pus, fiecare, amprenta. Agada formează partea esențială din predicile rabinilor și conducătorilor spirituali ai poporului evreu, în toate generațiile.

ADAM

Adam Arișon (întîiul om) este părintele speței umane. El a fost făurît din pămînt, în cea de-a șasea zi a creației. Dumnezeu a înfîlșat duhul vieții în nările sale și astfel l-a făcut „după chipul și asemănarea lui Dumnezeu”.

Din coasta sa a fost creată femeia, Hava, spre a-i fi „ajutor potrivit pentru el”.

Adam a trăit 930 de ani și i s-au născut trei fii: Cain, Avel și Șet.

După tradiția iudaică, Adam și Hava sînt îngropați în peștera Mahpela, la Hebron.

„ADON OLAM”

(Stăpîne al universului)

Rugăciune ce se rostește la începutul serviciului divin de dimineață și la încheierea celui de seară, de Șabat și sărbători.

Rugăciunea, care numără 10 strofe, e scrisă în versuri iar cuprinsul ei e acceptarea Stăpînului lumii, care e atotputernic, unul și unic, care a fost, este și va fi veșnic.

Autorul și perioada redactării acestei rugăciuni sînt necunoscute. Ea apare pentru prima oară în secolul al XIV-lea și unii o atribuie lui Șlomo Ibn Gabirol.

ADMOR

Inițialele cuvintelor ebraice „Adonenu, Morenu, Rabenu”, Domnul, învățătorul și rabinul nostru — titlu onorific pe care hasidimii îl atribuie rabinului lor.

SIMHA RAZ

Citiți în pagina a 12-a textul în limba ebraică.

Un articol despre iudaism în revista „Studii teologice”

În revista „Studii teologice” nr. 1—2/1975, editată de Institutele Teologice din Patriarhia Română, a apărut sub semnătura doctorandului Viorel Caloianu, un articol intitulat „Datoriile față de aproapele, după legea mozaică”.

Autorul se referă la principalele datorii ale credinciosului față de aproapele său, așa cum rezultă ele din concepția biblică, exprimată în esență în Decalog și în Deuteronom.

În linii mari — arată autorul — aceste îndatoriri sînt: respectarea părinților, ospitalitatea, iubirea față de aproapele, respectarea demnității umane, a bunurilor aproapeului și a adevărului în relațiile cu aproapele.

Autorul consideră că rolul educativ al acestor îndatoriri constă în „...a menține treaz și a întări în popor sentimentul de răspundere și de dreptate, precum și a înălțura rîul din comunitatea lui Israel, spînd astfel nădejdea spre mintuire a acestui popor și a întări credința în Dumnezeu”. La baza acestor datorii față de aproapele stă sentimentul de iubire nemărginită față de Dumnezeu. „Datoriile din Lege, subliniază autorul, sînt alcătuite de așa natură, ca din ele să se vadă că Dumnezeu a purtat o grijă deosebită acestui popor ca un adevărat părinte, fie sub raport religios, fie sub raport moral-social, pentru viața publică, particulară sau familială. Ele sînt un normator al raporturilor dintre credincios și Dumnezeu, dintre om și om, dintre om și societate.”

În legătură cu prima îndatorire, a respectării părinților, în articol se arată că

„prin toate îndemnrurile, prin care se impune și se recomandă cinstirea părinților fie tineri, fie bătrîni, învățătura Legii mozaice urmărește să întărească familia și propășirea ei în bune condiții, care să asigure dezvoltarea acestei mici celule sociale, a societății în general, ca și a unei țări sau a unui popor.”

Trecînd la comandamentul ospitalității se arată că „din timpuri străvechi ospitalitatea a fost considerată ca o datorie sfîntă, fiind practică și în epoca patriarhilor poporului evreu. Îndeebși primirea de către Avraam a celor trei bărbați în cadrul teofaniei de la stejarul lui Mamvre (Fac. XVIII, 2—8), a constituit cel mai bun exemplu de ospitalitate în lumea iudaică”.

O datorie esențială a credincioșilor mozaici este iubirea față de aproapele.

„Legea accentuează iubirea și îmbrățișarea tuturor oamenilor, se spune în articol, pentru că toți sînt creați după chipul lui Dumnezeu Cel Atotputernic. Cu alte cuvinte, porunca de iubire a lui Dumnezeu a aproapeului înglobează în sine toate virtuțile, este principiul fundamental pentru normarea tuturor raporturilor sociale între israeliți luați ca indivizi, iar pe un plan mai extins dintre israeliți și comunitatea poporului, sau dintre israeliți și celelalte neamuri”. Se subliniază că este vorba de o datorie fundamentală, definitorie pentru un credincios. „Iubirea față de aproapele trebuie să fie concepută ca motorul și finalul vieții morale a credinciosului, căci ea deschide, călăuzește și

(Continuare în pag. VI-a)

HEBRON

Orașul Hebron a fost întemeiat în perioada canaanită. În Biblie se arată că el a fost înființat cu șapte ani înaintea orașului Toan, capitala Hicsoșilor, care, după cum ne relatează Iosephus Flavius, a fost întemeiat în anul 1720 (i.e.n.). Hebronul s-a numit mai înainte Kiriath-Arba. Comentatorul B. Mazar deduce din acest nume că orașul a făcut cîndva parte dintr-o confederație de patru (arba) așezări învecinate, din jurul citadelei Hebron.

În narațiunea biblică numele orașului apare pentru prima dată în legătură cu patriarhul Avraam, care a cumpărat de la Efron-hititul peștera Macpela. Înainte de curcerea Canaanului de către evrei, Hebronul a fost și el vizitat de către cei 12 emisari trimiși de Iosua. Hoham, regele Hebronului, a participat la bătălia împotriva lui Iosua și a fost înfrînt împreună cu ceilalți regi ai Canaanului, orașul revenind lui Caleb, fiul lui Iefone (Iosua 15,13).

După moartea lui Saul, David a ales Hebronul drept capitală a regatului său. Aici a fost uns rege al Iudeii și mai târziu al întregului Israel. Tot în acest oraș a murit și a fost înmormîntat Abner, căpetenia de oști a regelui Saul.

Hebronul a devenit mai târziu nu numai un important centru administrativ, ci și un important punct strategic. Cînd regele Rehoboam i-a construit ziduri solide de apărare.

După distrugerea primului templu, locuitorii Hebronului au fost exilați iar locul lor a fost luat de către edomiți. Totuși, așa cum reiese din cele relatate în Nehemia (11,25) în oraș au rămas un număr de familii evreiești. Mai târziu, Iehuda Macabeu a atacat pe edomiți și a distrus zidurile de apărare. Orașul a fost încorporat Iudeii abia la sfîrșitul secolului al II-lea (i.e.n.), după ce Hyrcanus a curcîțit Idumea. După conversiunea idumeenilor, Hebronul a devenit din nou oraș evreiesc. Zidurile care înconjoară Macpela — sanctuarul unde se află mormintele patriarhilor — au fost construite de către Herodes.

În cursul primului război împotriva romanilor, Hebronul a fost cucerit de către Simeon Bar Giora, conducătorul zeiloților, iar mai târziu a fost cucerit și incendiat de către comandantul roman Cerealius. Evreii au continuat să locuiască în oraș, construind chiar și o sinagogă ale cărei ruine se mai văd și azi.

A urmat curcirea Hebronului de către musulmani. Documente găsite în Geniza demonstrează că evreii au continuat să locuiască în Hebron, califul Omar permițîndu-le să construiască o sinagogă în apropierea peșterii Macpela și să întemeieze un cimitir. Din inscripții și din fragmente de documente găsite se poate urmări existența citorva familii evreiești de-a lungul a 5—6 generații. Una din aceste familii păstra prin moștenire titlul de *he-herav* (le *kirrei avot*, avînd misiunea de a îngriji de locul sînt și de a se ocupa de înhumarea rămășițelor pămîntușii ale unor coreligionari aduși din depărtări spre a afla locul de veci în apropiere de Macpela.

Perioada cruciadelor a întrerupt existența evreiască în Hebron. Maimonide, care a vizitat orașul în anul 1166, ca și Benjamin de Tudela (în 1171), Petahiah din Regensburg (1176) și Iacob ben Netanel (în a doua jumătate a secolului al XII-lea) nu vorbesc despre evreii din Hebron. Abia la începutul secolului al XIII-lea se vorbește despre un vopsitor evreu din Hebron și de „grupul” lui.

După infrîngerea cruciăților de către mameluci, aceștia și-au stabilit capitala la Hebron. În această perioadă exista iar o obște evreiască în străvechiul oraș. Nahmanides, care s-a stabilit în Eretz Israel în anul 1267, a scris fiului său că va duce la Hebron „pentru a-și săpa singur propriul său mormînt”.

Despre viața evreilor din Hebron în perioada mamelucilor vorbește rabi Isaac Hilo din Larissa (Grecia), care relatează că evreii desfășurau un comerț prosper cu bumbac, pe care ei singuri îl torceau și îl țeseau și că de asemenea se ocupau cu fabricarea sticlei. Unii erudiți afirmă că evreii venețieni au introdus în Hebron arta prelucrării sticlei. În ce privește activitatea spirituală a evreilor din Hebron, rabi Isaac din Larissa menționează „o veche sinagogă în care ei se roagă ziua și noaptea”.

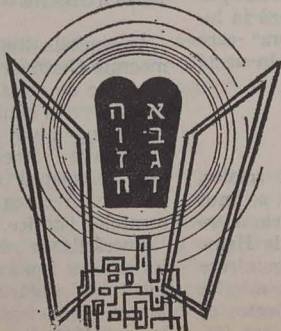
În 1266 s-a interzis evreilor printr-un decret, intrarea în peștera Macpela. Un călător creștin care a vizitat orașul în prima jumătate a secolului al XIV-lea relatează că nici creștinilor, nici evreilor nu li se permite intrarea în peștera Macpela. La intrarea în lăcașul sînt a fost con-

struit un zid, în care s-a lăsat o mică fereastră, prin care se rugau evreii. Spre sfîrșitul secolului al XV-lea, călătorul creștin Martin Kabanik menționează pelerinaje ale evreilor la Hebron: „Evreii onorează mormintele patriarhilor, pentru care nutresc o venerație deosebită. Ei vin în pelerinaj (la Hebron) din Ierusalim și chiar din alte țări...” Alt contemporan, Obadia de Bertinoro, notează într-una din scrisorile sale: „Printre locuitorii țării există tradiția că o înmormîntare la Hebron este preferabilă uneia la Ierusalim.”

În anul 1518, evreii din Hebron au trecut printr-o grea încercare relatată într-un pergament de un anume Japhet ben Manase din Corfu: Murad Bey, loçliiilor sultanului și guvernator al Ierusalimului, a ordonat nimicirea comunității evreiești. Multe persoane au fost atunci ucise, proprietățile lor au fost jefuite, iar cei rămași și-au salvat viața refugiindu-se în alte locuri. La începutul secolului al XVI-lea populația evreiască a început să crească, fapt ce se explică prin sosirea unor expulzați din Spania, care prin capacitățile și averea lor au contribuit la dezvoltarea comunității din Hebron. Acest lucru s-a făcut resimțit cu precădere pe plan spiritual. Influența Hebronului a crescut odată cu decinul orașului Safed. În jurul anului 1540 trăia aici Malkiel Askenazi, o personalitate proeminentă, care a organizat viața comunității atît din punct de vedere practic cît și spiritual. El a cumpărat terenul pe care se aflau locuințele evreiești, înconjurîndu-l cu un zid de piatră înalt și a construit o sinagogă. Hotărîrile și practicile introduse de el au fost considerate chiar și în generațiile care au urmat drept *halahot* — reguli religioase obligatorii.

La sfîrșitul secolului al VI-lea și începutul secolului următor, unii dintre cei mai importanți cabaliști din Safed s-au strămutat în acest oraș. Cei mai străluciți dintre învățații Hebronului au fost Elijah de Vidas, autorul cărții „Reșit Hohma”, discipol al lui Moses Cordovero și Isaac Luria, Isaac Arba și Menahem ben Moses ha-Bavli, de asemenea discipol al lui Luria. Învățătura Cabalei a influențat puternic viața spirituală a evreilor din Hebron. Cabala și asceza au predominat timp de aproape 300 de ani pînă la ivirea mișcării hasidice Habad, în secolul al XIX-lea. Comunitatea din Hebron a crescut și s-a întărit, nu însă și sub aspect economic. Marea majoritate a populației depindea din punct de vedere economic de asistența din afară, fie prin donații, fie prin colecte. *Haluka*, contribuția Diasporei la menținerea celor patru orașe sfințe — Ierusalim, Hebron, Safed și Tiberias — rezolva, în mică măsură, dificultățile economice ale orașului. În pofida acestor dificultăți, a molimelor și a diferitelor calamități naturale, comunitatea din Hebron a reușit să supraviețuiască. Pe la mijlocul secolului al XVII-lea, rabi Abraham Pereira din Amsterdam a înființat la Hebron ieșiva Hesed le-Avraham. În acea vreme trăiau la Hebron erudiți de frunte. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în fruntea erudiților din Hebron se aflau Haim Josef David Azulai, rabi Mordehai Rubio, rabinul Hebronului și roș ieșiva (conducătorul) ieșivei Hesed le-Avraham, precum și Raphael Hazan, autor al unor lucrări halahice. Sir Moses Montefiore, care a vizitat Hebronul în anul 1839, a fost impresionat de frumusețea sa și a oferit contribuții bănești importante pentru dezvoltarea orașului.

Cel mai important eveniment din istoria obștei evreiești din Hebron a fost stabilirea în oraș a mișcării hasidice Habad. Comunitatea era condusă de rabi Simion Menahem Haikin strămutat aici din Safed în 1840. Comunitățile sefarădi și askenază mențineau strînse legături.

° LA DATA DE 18 octombrie 1885 a apărut ultimul număr al gazetei *Fraternitatea de sub conducerea lui Elias Schwarzfeld*; dar încă la 7 iunie 1885 a început să apară tot în București, gazeta *Vocea Dreptății*.

° LA SALONUL DE ARTĂ din Paris expun și 60 de evrei: 23 pictori, 9 sculptori și 28 gravori. Din tablourile expuse, 25 reprezintă scene biblice și evreiești.

° GRĂDINA JIGNIȚA (Teatrul israelit Mogulescu) prezintă alternativ cîteva piese de mare succes: „Bar Kochba” operetă și „Invierea morților”, ambele de A. Goldfaden, „Menahem Ben Israel”, „Ebreica” operă de Halévy, „Șilamis sau Fiica Ierusalimului”, drama „Deborah” iar ca reprezentație de adio, opereta comică „Der Dibick”.

° GRĂDINA DACIA anunță și ea o serie de reprezentații, unele din viața evreiască altele nu. „Domniile de la stălu I vor primi gratis ca premiu un abonament de 15 Numere din *Marele roman Crima din strada Soarelui* sau alte romane foarte interesante ca *Cerșetoarea din Galați* (Sultana Turchiei cerșetoare) sau *Evreica cea frumoasă*. Domniile din stălu al II-lea vor avea zece numere gratis din roman. Acest premiu se dă numai la acele persoane care vor lua bilete pînă la cinci ore înainte de reprezentație”.

° IN SALA Atheneului a avut loc un concert dat de tînărul Arnold Craus, absolvent al Conservatorului din București, cu binevoitorul concurs al mai multor artiști și artiști.

° IN CADRUL planului de modernizare a orașului Roma, s-a hotărît și dărîmarea „vechiului și renumitului ghetou, mator al întunecatului ev mediu”.

° LA BACĂU a fost întemeiată o societate a birjarilor evrei, „spre a-și apăra interesele și a îmbunătăți activitatea”.

° IN ZIUA DE 13 octombrie 1885 a apărut la București „un nou organ zilnic, Evenimentul, cu program democratic, scris pentru popor”. Director este Adolphe Steinberg, fostul redactor al gazetelor *Aparaturul*, *Stîndardul*, *Presa liberă*, *Universul* etc.

° GAZETA *Vocea Dreptății* din 4 octombrie 1885 publică un articol despre sinagoga din Worms „printre cele mai respectabile din Europa, prin vîrsta sa înaintată în unire cu legendele de care existența sa e înconjurată”. A fost clădită în 1034 de către Iacob fiul lui David, pe locul ocupat de o veche sinagogă. *Vechea evreilor în acele locuri e dovedită și prin cartea Minhagim a Comunității locale; e vorba de un manuscris din anul 1625 în care se arată că în timpul unor turburări, în anul 1615, a fost distrusă acolo o piatră funerară ebraică, veche de vreo 15 secole.*

Legenda spune că într-unul din numeroasele corpuri de armată trimise de romani în garnizoană în locurile sfințe, se afla și un tînăr dintr-o familie nobilă din Worms, cu numele Dahlberg. Ajuns la destinație, acesta căzu greu bolnav dar fu îngrijit și salvat de locuitorii israeliți din Ierusalim. Revenit în țara lui, tînărul află, peste cîteva ani, de asediul Ierusalimului și distrugerea templului. Dahlberg își aminti de felul cum a fost îngrijit; trimise un emisar la Ierusalim pentru a convinge un număr de locuitori să vină să se așeze pe domeniul său din Worms. *Indemnul a fost urmat de o familie, aceasta e simbul foarte importantei comunități ce se va dezvoltă aici și „care va străluci în timpul evului mediu prin știința rabinilor săi, printre care trebuie pomenit Meier de Rotenburg, unul din personajele cele mai sfințe ale iudaismului de atunci, care trăi și muri într-o închisoare unde îl arun-*

case unul din prințșorii țării, spre a storce, pentru răscumpărarea sa, o sumă de bani de la coreligionarii săi. Piosul doctor refuză cu încăpăținare de a fi răscumpărat și își sfîrșe existența în închisoare, în studiul Legilor”.

Sinagoga din Worms posedă în 1885 o carte sfințită scrisă de mîna acestui rabin.

° „RENUMITUL subchirurg D. Feuerverger din strada Sfînta Vineri nr. 29, vis-à-vis de Hală, aprobat de Onor. Consiliul Medical Superior precum și de D-nu Ministru de interne, fac cunoscut Onor. Public: scoți mările infectate precum și colțuri, fără nici o durere. Pentru săraci, operațiuni gratuite în fiecare zi”.

° VOCEA DREPTĂȚII din 18 octombrie 1885 reproduce un fragment din memoriile contelui Beugnot, unul din personajele însemnate ale primului imperiu, în care povestește trecerea lui Napoleon I prin marelă duca de Berg, în 1814. *Sosind la Düsseldorf, împăratul a fost intim-pinat, conform obiceiului, și de reprezentanții celor trei culte locale: catolic, protestant, mozaic. Trei bătrîni respectabili între care se remarcă, la mijloc, rabinul, cu barba albă, lungă. Cîteva curteni izbucniră în ris, la vederea rabinului în caf-tan; împăratul le aruncă o privire aspră. Vorbi rabinul, în numele celor trei religii:*

„Sire, servitorii religioșilor care recunosc pe același Dumnezeu, predică aceeași morală și se sforțează într-un mod egal, prin mijloace diferite, de a ameliora oamenii pe pămînt spre a le asigura o viață mai bună în cer, s-au reunit spre a depune omagiile lor respectuose la picioarele aceluia care, ca un ncu Cyrus, a reclădit templul nostru, a restabilit altarul nostru și a dat sărbătorilor noastre antice lor majestate...”

Împăratul răspunde între altele: „Toți oamenii sînt frați în fața lui Dumnezeu. Trebuie să vă iubiți și să vă tolerați, cît de mare ar fi diferența credințelor. Dați aici un bun exemplu. Va recomand de a menține pacea și de a discuta numai asupra mijloacelor de a face pe oameni respectuoși legilor, credincioși stăpînirii, supuși poruncilor pe care Dumnezeu însuși le-a dat și ai căror păzitori sînteți voi toți, cu titlu egal”.

° LA BUCUREȘTI, un grup de tineri a întemeiat societatea de binefacere Crémieux.

° IN DIMINEAȚA zilei de duminică 20 octombrie 1885, o mare mulțime se afla în curtea Gării de Nord din București, spre a ura drum bun dr. M. Gaster care pleca să se stabilească la Londra unde va fi numit Șef rabin. Dr. Gaster purta medalia Bene merenti ce-i fusese acordată ca recompensă pentru lucrările sale. La plecarea trenului, dr. Gaster strigă, emoționat: „La revedere, scumpa mea țară!”. Și la Ploiești, trenul a fost întîmpinat de o mare mulțime. Titu Maiorescu și dr. Kalinderu l-au însoțit pe dr. Gaster pînă la Sinaia. Maiorescu i-a dat cartea sa de vizită, cu o căduroasă recomandare amicilor săi din străinătate. La Predal l-au acceptat mai multe depeși între care una a lui V. Rosetti: „În momentul în care părăsiți pămîntul țării, vă zic La revedere!”. La Brașov, dr. M. Gaster se opri pentru o zi, ca să viziteze cea mai veche biserică românească și „spre marea bucurie și fericire a sa, găsi un vechi fragment care confirmă părerea d-sale asupra chestiunii mult discutate, a primei tipografii române, unde s-a tipărit prima carte bisericească română. Bucuria d-lui dr. M. Gaster fu așa de mare încît mulțimi din suflet guvernului român pentru ocazia ce i-a oferit de a-și îmbogăți bagajul său literar, cu o descoperire atît de prețioasă”.

La plecarea din Brașov, dr. Gaster trimise guvernului român o depeșă care se termină astfel: „Urez prosperitate patriei mele”.

PRESA

La Londra a apărut o prezentare bibliografică a presei evreiești care e editată actualmente în lume. Bibliografia cuprinde un număr de 933 de titluri de publicații — cotidiene, săptămânale și periodice — care apar pe cele cinci continente. Dintre acestea, 153 apar în limba idiş. Cele mai multe publicații evreiești apar în America — aproape 400.

ALASKA

Cele 30 de familii evreiești care alcătuiesc comunitatea din Alaska dispun de un templu impunător, Bet Şalom, situat în localitatea Anchorage. Pe lângă templu, funcționează și o bibliotecă ce poartă numele lui Samuel Applebaum, primul evreu care s-a stabilit, în anul 1898, în Alaska.

OBȘTE

Potrivit unor date recente, în Pakistan trăiesc actualmente circa 2 500 de evrei. Cea mai importantă obște evreiască se află la Caraci (circa 750 de persoane).

EXPEDIȚIE

O expediție arheologică americană a dezgropat la zece kilometri sud de Beth Lehem ruinele vechiului oraș Tekoa unde a trăit și predicat profetul Amos. Arheologii au putut reconstitui o serie de edificii ale anticiei așezării.

FILISTENI

Filistenii sînt una din seminiile care au locuit pe pământul Țării sfinte în antichitatea îndepărtată. Biblia îi denumește „poporul mării” și se pare că așezările lor se întindeau de-a lungul coastei sudice a țării. Prea multe amănunte despre acest popor dispărut nu se cunosc. De aceea, sînt cu atît mai valoroase recentele decoperiri arheologice care aruncă o rază de lumină asupra trecutului îndepărtat. Lîngă localitatea Tel Aşod, o expediție a Muzeului Carnegie din S.U.A. a scos la iveală cîteva ulcioare din lut cu inscripții filistene. Continuînd săpăturile, arheologii au dat de urmele a trei așezări filistene. Studiul obiectelor descoperite, motivele de pe ulcioare, au arătat că civilizația acestei populații avea multe trăsături comune cu cea miceneană. De aici, oamenii de știință trag concluzia că filistenii au fost originari din insulele Mării Egee. Ei ar fi colonizat coasta Țării sfinte în perioada faraonului Ramses III, adică prin secolul al XII-lea înaintea erei noastre. În acea perio-

dă triburile lui Israel se aflau în pustiu Sinai, în drum spre Țara sfîntă.

EXPOZIȚIE

Cu prilejul Congresului anual al Bisericii Evanghelice Germane desfășurat la Frankfurt pe Main (Republica Federală Germania), Societatea evanghelică pentru promovarea ecumenismului a organizat expoziția documentară „Viața evreiască în vechiul Frankfurt pe Main”. Expoziția reunește un mare număr de documente, tipărituri, fotografii, care oglindesc bogata viață spirituală, religioasă a comunității evreiești din această străveche așezare germană, rolul important jucat de obștea evreiască, de-a lungul timpurilor, în înflorirea spirituală și economică a orașului. Bogatul material documentar provine din Arhivele municipale din Frankfurt precum și din mai multe colecții particulare. La ceremonia inaugurării expoziției, deschisă în impunătoarea Paulskirche, au luat parte notabilități ale orașului, capi ai bisericii evanghelice din localitate precum și rabinul dr. S. Szobel.

DOCUMENT

Profesorul Norman Gold de la universitatea din Chicago, a declarat că a reușit să descifreze un document aflat în păstrarea bibliotecii universitare din Oxford. Din acest document reiese că în Sicilia a existat cu o mie de ani în urmă o colectivitate evreiască.

EVREI INDIENI

În satul Venta Prietta din apropierea orașului mexican Hidalgo trăiesc cîteva zeci de familii de evrei indieni. În cercurile specialiștilor se presupune că această obște s-ar compune din urmași ai maranilor refugiați din Spania care, trăind în condiții deosebite, izolați de ai lor, și-au pierdut în decursul timpului unele din trăsăturile individualității lor specifice. Trebuie însă remarcat că au păstrat multe din riturile mozaismului.

Recent, evreii indieni din Venta Prietta și-au renovat sinagoga. De menționat este faptul că la lucrările de renovare au luat parte nu numai indienii de religie mozaică, ci întreaga populație a satului.

MĂRTURII

Sub auspiciile Institutului de studii iudaice din Bruxelles a apărut o carte despre situația evreilor belgieni în timpul ocupației naziste. Scoțînd în evidență, pe baza unui mare număr de mărturii, atitudinea demnă a forțelor de rezistență, autorii cărții arată că circa 25 000 de evrei din această țară au fost salvați din ghearele naziștilor de către patrioții belgieni.

SINAGOGĂ

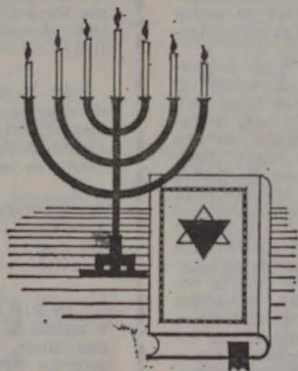
La Muzeul național din Ierusalim a fost reconstruită o sinagogă din secolul al XVI-lea. Această sinagogă a funcționat multă vreme într-un orașel din Italia, fiind apoi oferită în dar muzeului. O dată cu aceasta au fost aduse mobilele și obiectele de cult originale ale acestui vechi lăcaș de rugăciune.

COMUNITATE

Primii evrei s-au stabilit în Ecuador în anul 1903, dar o comunitate organizată s-a constituit abia în anul 1910. În prezent, această obște numără aproximativ 5 000 de membri, cei mai mulți stabiliți în capitala țării — Quito. Aici există o sinagogă, o bibliotecă și o școală evreiască.

PREMIU

Un premiu literar britanic a fost atribuit scriitoarei Ialina David pentru cartea ei „Un petec de cer”. Autoarea descrie copilăria ei în ghetoul Varșoviei, perioada premergătoare răscoalei și apoi distrugerea ghetoului.

RAȘI

„Sinagoga lui Rași”, denumită astfel pentru că marele învățat din evul mediu s-a rugat acolo — a fost construită în urmă cu mai bine de 900 de ani, în 1034. După părerea istoricilor, aceasta nu este numai cea mai veche casă de rugăciuni, dar în același timp și una dintre cele mai vechi clădiri din Germania care s-au păstrat pînă în zilele noastre. Situată în cartierul vechi din Worms, sinagoga a fost declarată de autorități „monument istoric de rangul I”.

REVISTA

De curînd a ieșit de sub tipar la Buenos Aires primul număr al revistei ebraice „Sendas Hebreas”. Noua publicație este menită să ia locul revistei „Darom” care și-a încetat apariția în urmă cu aproape doi ani.

ARHITECTURĂ

Un cunosător al artelor, dr. Hammer Schenk, a ținut la Congresul de istorie a artelor ce a avut loc la Hamburg în 1974, o comunicare asupra „funcțiilor estetice ale stilurilor arhitectonice ale secolului al XIX-lea”. Co-

municarea acestui savant, mult comentată în cercurile de specialitate, a apărut recent în ediția de buzunar a Asociației pentru științe artistice din Ulm (Caiet 2—3 pe anul 1975). Completată cu reproduceri ale sinagogilor din Berlin, Hanovra, München, Strassbourg, Baden-Baden și Dortmund, lucrarea reprezintă un îndreptar valoros în studierea și cunoașterea stilurilor arhitectonice sinagogale. Un loc important în concepția arhitecturii sinagogale în cel de-al XIX-lea secol l-a ocupat arhitectul Edwin Oppler, constructorul sinagogii din Hanovra, care s-a numărat printre cele mai frumoase lăcașuri de rugăciune din Germania. Sinagoga aceasta a fost concepută în stil romantic-tardiv cu multe trăsături gotice.

COMEMORARE

S-au împlinit 250 de ani de la nașterea unei fiice a lui Baal Şem Tov, Odel, ea însăși mamă a citorva țadikim care s-au ilustrat în mișcarea hasidică. Discipol devotat al tatălui său, Odel figurează în tradiția hasidică drept prototipul nobleței feminine.

ARHEOLOGICE

Obiecte scoase la lumină în urma unor săpături arheologice efectuate la Națeret, dovedesc de o manieră sigură, că regiunea respectivă a fost locuită cu un mileniu înainte de era noastră. Excavații făcute de-a lungul zidului de nord al bisericii Sfîntul Iosif au permis decoperirea unor vase datînd din epoca Judecătorilor precum și a unor recipiente umplute cu grîu dintr-o perioadă anterioară. Pe această bază, arheologii au tras concluzia că așezările de la Națeret datează din epoca fierului. Vestigiile din epoca fierului au fost găsite amestecate cu unele vestigii din perioada bizantină.

Națeret nu este pomenit în Biblie, însă este menționat de mai multe ori în Talmud.

SEMICENTENAR

Ziarul „Viața din Rosario”, care apare în orașul argentinian Rosario și-a sărbătorit nu de mult semicentenerul apariției sale.

Editat în idiş și ladino, ziarul tratează un larg cerc de probleme de actualitate ale obștei evreiești din Argentina.

RESTAURARE

În capitala Republicii Democrate Germane au început lucrările de restaurare a celui mai vechi cimitir evreiesc berlinez, situat pe strada Hamburger. Acest cimitir este înregistrat de municipalitate în categoria monumentelor istorice.

Lucrările de restaurare au început cu renovarea monumentului ilustrului filozof Moses Mendelssohn, decedat în anul 1789. Este în curs re-

novarea inscripțiilor de pe multe pietre funerare, devenite ilizibile datorită trecerii timpului.

MONUMENT

La cimitirul evreiesc din Sao Paolo a fost inaugurat un monument ridicat în memoria victimelor holocaustului nazist. Într-o nișă săpată în acest monument a fost depusă o urnă conținînd cenușa martirilor exterminați în camerele de gazare de la Maidanek.

La ceremonia inaugurării monumentului, desfășurată în cadrul manifestărilor comemorative care au marcat împlinirea a trei decenii de la terminarea celui de-al doilea război mondial, au participat conducătorii municipalității marelui oraș brazilian.

SEFARZI

Alte două obști sefarde s-au alăturat recent Federației evreilor sefarzi din Statele Unite. Federația are actualmente secțiuni în 80 de orașe din S.U.A. Ea are ca obiectiv menținerea moștenirii spirituale sefarde.

IN MEMORIAM

Comunitatea evreiască din Salonic a publicat versiunea greacă a lucrării „In memoriam”, dedicată amintirii membrilor acestei mari comunități din Grecia exterminați de naziști. Lucrarea a fost publicată inițial în limba franceză și aparține scriitorului Iosif Nehama și fostului mare-rabin al Salonului, Mihael Molho.

Peste 50 000 de evrei din Salonic au fost uciși de hitleriști. Actualmente, comunitatea din acest oraș-port numără circa 1 000 de membri.

DOCUMENTE

O expoziție de documente istorice privitoare la crimele naziștilor a fost deschisă la Köln. O secțiune a acestei expoziții prezintă mărturiile despre reprimările și exterminarea cărora i-au căzut victime membrii comunității evreiești din Köln. Din cei 11 000 de evrei care locuiau la Köln în momentul venirii la putere a hitleriștilor numai cîteva sute au supraviețuit holocaustului.

CARTE

În editura pariziană Grasset a apărut cartea lui O. Camhy „O trilogie biblică”. Autorul face o analiză detaliată a problemelor fundamentale ale existenței umane, așa cum sînt tratate în trei dintre cărțile Bibliei: Cartea lui Iov, Ecclesiastul și Cartea lui Ieșaiahu.

אין דער יידישער וועלט

די יידישע קהילה פון פאָרטוגאל

די נייעסטע דאטן וואס די יידישע קהילה פון פאָרטוגאל קהילה נישט לאנג פארעפנטליכט, לעבט, מאכן באקאנט, אז אין יענעם לאנד האָבן געלעבט 500 יידן, פון וועלכע 400 האָבן זיך באזעצט אין ליסאבאָן און 100 אין אַ-ראָגאַס.

ישיבה-אניווערסיטי באטייליקט זיך

אין פייערונגען פון אמעריקאנער אומאָפּהענגיקייט

לויטן פאָראַגראַם, צונויפנעמענעס אין ראם פון דער אמעריקאנער וויסנשאפט-אקאדעמיע, מיט, וואס די ישיבה-אניווערסיטי פון ניו-יאָרק זיך באטייליקן אקטיוו אין די פייער-רונגען געווינדעט דעם אניווערסיטן 200 פון יאָר אומאָפּהענגיקייט פון די פאראייניקטע שטאַטן. אונטער דער אויפזיכט פון אַס דעם אָנזענענעם יידישן אוניווערסיטעט וועט פאָרקומען אַרײַן לעקציעס, סעמינארן און אנדערע וויסנשאפטלעכע פאראמלונגען, וואָס וועלן באהאנדלען פארשידענע אס-פעקטן וועגן דער אָנוועזנהייט און בייטראַג פון די אמעריקאנער יידן צום נייטיקן און ווירטשאפטלעכן פאָרשריט פון די פאראיי-ניקטע שטאַטן פון אמעריקע.

לזכר דער יידישער קהילה פון טיבינגען

אין פארלאנג אקצמאן פון טיבינגען איז דער-שינען א באנד פון דער געשיכטליכער פארשע-רין לילי צאפּה. אונטערן טיטל "די יידן פון טי-בינגען. א דאקומענטארי". די מחברין מאכט אס-איבערבליק איבער דער געשיכטע פון דער יידי-שער קהילה פון אַס דער דייטשער שטאַט, אַנ-הייבנדיק זינטן גרינדן די ערשטע יידישע קהילה אין פירצנגן יאָרהונדערט ביז די יאָרן פון דער שוואה. א ספעציעלע אפטייל איז געווינדעט דער אומגעוויינטלעך פון די יידן אין גייסטיקן לעבן פון באנד דער אלטער אומגעוויינטלעכער שטאַט. דער און ערשטע יידישער יודן מיט א זאמלונג דאָקומענטן אין ערוואַרעטע וועגן אומברענגען די יידישע קהילה פון טיבינגען אין די יאָרן פון דער שוואה.

אויסגעצייכנטע דעם רב הראשי

פון פראנקרייך

דער מיניסטער-ראש פון פראנקרייך האט בא-שלאָסן צוזוטוילן דעם רב הראשי פון פראנק-רייך, הרב יעקב קאפלאן, די הויכע אויסצייכ-נונג פון "גרויסער אפיציר פונעם ארדן פון דער ערליכע-אָרדן". דאס איז דאָס ערשטע מאל ווען א הויפט-רב פון פראנקרייך באקומט אַס די אויס-צייכענונג. מיר דערמאנען אז הרב קאפלאן האט איר די ערשטע יידישע פערזענלעכקייט וואָס איז אויסגעוויילט געוואָרן (אין יאָר 1967) אין דער פראנצויזישער אקאדעמיע פאר אַ מראַלאַיער און פאָליטישער וויסנשאפט.

די יידן פון טוניס

פון די 7000 יידן וועלכע לעבן היינט אין טוני-ס, האָבן זיך קענען 1000 באזעצט אויפן אינזל אדזשערבא. לויט א לעגענדע, זאָלן גע-ווען די ערשטע יידן האָבן געקומען אויפן אינזל, פארלאַדענע אויף כנענישע שיפן, היכה נאָכן הורבן פונעם ערשטן בית המקדש. די לעגענדע דערציילט אויך אז די ערשטע יידן האָבן מיט זיך מיטגעברענגט שטיינער פון די מויערן פון בית המקדש, וועלכע מיט האַנט דערנאָך אריינגע-בויט אין דער שיל-עליאריבא פאר די יידישע קהילה האָט שפעטער אויפגעבויט אויפן אינזל. א ספעציעלע באדייטע פון דער דאָזיקער קהי-לה איז פארבליבן, אז יידן זענען ליגבערומר קומען זיך אהער צוזאמען די יידן פון אלע עקן פון טוניס, כדי זיך צו באגעגענען אין דער שיל-עליאריבא. אין אַס דער באגעגעניש קומען פאר געזאנג און טענן.

900 יאָר זינט דעם געבוירן

פון יהודה הלוי

לכבוד דעם אניווערסיטן פון פרינג פון דער העברעאישער פאָנעזיע, צו די 900 יאָר זינט זיין געבוירן האָט פארעפנטלעכט אויך ברונו דורא-כער א בוך אונטערן טיטל "יהודה הלוי - גרויסע מיגור פון יידנטום". דאָס וועק שיטלעך פאַר דאָס לעבן און די פערזענלעכקייט פונעם פאָטע, ווי אויך פראַמעטען פון זיינע ווערק.

א בוך וועגן דער געשיכטע

וועגן חסידים

אין פאָרלאנג האַשעט פון פאָרין איז דער-שינען דאָס בוך פון אַראָגל מאַנדעל "חסי-דים פון אַנציעסן יאָרהונדערט ביו היינטיג". דער מחבר האָט געמאַכט אַן אינטערעסאַנטע סטודיע אין די מקורות פון חסידים און האָלט אַ בילד פון די פארשידענע חסידישע היף פון מערער לענדער אויף דער גאַנצער וועלט, טייל פון זיי אומגעבאָרט אין דער צייט פון דער שוואה.

אין אויסשטעלונג פון יידישע ביכער

אויף דער 25סטער אויסשטעלונג פון יידישע ביכער, וואָס איז אָרגאַניזירט דורך דער יידישער קהילה פון בוענאָס אירעס, זענען געוואָרן אויסגעשטעלט 1830 ביכער.

נײַ אנטדעקטע נאצישע אויסרײַטונג-לאגערס

דער אינטערנאַציאָנאַלער אויסרײַטונג-דינסט פונעם רוסישן קרייז האָט פעסטגע-שטעלט אז ס'האָבן געקיימט נאָך זעקס אויסרײַטונג-לאגערס וועגן וועלכע מע האָט נאָך ביו איצט נישט געוואוסט גאָרנישט. די לאגערס זענען געווען אין אַס דעם אָרגאַניזם פון דער אָנפירער פון אַס דעם אָרגאַניזם האָט מורדע געווען אז ס'ערשט זיך וועגן לאגערס וואָס די היטלע-ריסטן האָבן געגרינדעט תיכף ווי זיי זענען נאָר געקומען צו דער מאַכט. וועגן די לא-געס אין מען געוואויז געוואָרן ערשט אין לעצטן יאָר, דורך עסלעכע וואָס האָבן זיי איבערגעלעבט. די זעקס לאגערס זענען בא-ניצט געוואָרן פון די נאַציס ווי "קאָנצענ-טראַציע לאגערס און אויך פאר סאָווייטיש-דורכגאַנג-לאגערס פאַר אַנטי-פאַסיסטישע העפּטלינגען, אין די יאָרן 1933—1934. זיי זענען געווען נעבן ברעמען, זאַקסן, בא-דען און וועסטפאַלן.

א מעדאליע פון ירושם

דער יונגסטער דעפּוטי-רעטער פון איצט'יקן גריכישן פארלאמענט הייסט מילטיאדעס עווערט און איז אלט בלויז 25 יאָר. זיין פאָטער, אונטעלעך עווערט, האָט נישט לאנג באקומען א מעדאליע אין יאָר 19 א צע-רעמאָניע אין אינסטיטוט ירושם פון ירו-שלים. די מעדאליע איז אים צוגעטיילט גע-וואָרן פאר זיינע פארדינסטן אין ראַטעווען מערער יידן בעת דער נאַצישער אָפּפאַציע אין גריכלאַנד.

די יידישע קהילה פון אפגאניסטאן

די יידישע קהילה פון אפגאניסטאן ציילט איצט בערך 500 נפשות. די גרעסטע קהילה געפינט זיך אין דער הויפטשטאָט פונעם לאַנד, קאַבול, וואו ס'לעבן 300 יידן און ס'פונקציאָנירן 2 שילן. אנדערע קהילות געפינען זיך אין העראט (100 נפשות) און באָלן (80 נפשות).

א געשיכטע פון יידישן ישוב

אין עסטרייך

אין ווינער פארלאנג "יונט און פאָלג" איז דערשינען אַן אַרבעט "דאָס עסטרייכישע יידנטום". דאָס איז אַ זאַמלונג פון סטודיעס, צונויפגעשטעלט פון אַ גרופע געשיכטע-פאָרשער, וועלכע אַרבעטן צוזאַמען אין ראם פון אַן אָפּטייל פאַר געשיכטע ביי דער עס-טרייכישער וויסנשאפטליכער אקאדעמיע. זיי שטעלן פאַר אַן אלגעמיינן בילד וועגן דער געשיכטע פון יידישן ישוב אין די עסטריי-כישע געגנטן זינט די ערשטע דאָזיקע וועלט-ווערן דער ערשטע יידישן יידן אין עס-טרייך ביז אונזער צייט. צוויי פון די שטודיעס, וואָס זענען אַריין אין בוך, אַזאַ-לייזן דעם יודישן סטאַטוס און סאָציאַל-סטאַטוס פון דער יידישער קהילה פון עס-טרייך אין פארשידענע געשיכטלעכע פּעריאָ-דעס. דער באַנד איז באַגלייט מיט פאַרשי-דענע דאָקומענטן אין פאַקסיטילן.

איציק מאנגער

ע פ י ט א ך

דאָ לינט די טרויעריקע מיטע נאַכטיגאל צום ערשטן מאל אין אַן אייגן בעט. דער שניידער-געווען בראַיאַנע און פּאָעט, דער אויף תּמיד פאַרשטוממעט לידער-קוואַל.

רייט נישט די קראַפּעווע פון דעם קבר אויס, און שאַרט נישט ווייטער-צייט אוועק דעם שניי, דעם שלאַפּער אונטן טוט מער גאַרוינט וויי, ער לעבט בשלום מיטן וואָרעס און דער מויו.

וואַרפט נישט קיין בלוטען אויף דעם בערגל ערד, פאַריינט נישט וואָס דער שטורעם-ווייניג צעשטערט, פאַרטייבט נישט די טאַוע פון מצבה-שטיין.

לאָזט זשומען אַרום אים דאָס פלאַטערל, די ביל, די פליג, לאָזט פאַשטן נישט געשטערט דעם קברנס ציג און אים אליין, לאָזט אים זיין אליין.

דער רב הראשי שליט"א און די רבנית ד"ר רוזן האָבן זיך צוריקגעקערט אין לאַנד

פון דער פּעדעראַציע פון די יידישע קהילות פון רומעניע און פון דער בוקאַרעשטער יידישער קהילה, מנהיגים פון עמפלען און סייגן בעלי-בתי. עס איז געווען אַנוועזענע דער פאַרשטייער פון ועלינגע-דעפּאַרטאַמענט.

דעם 15טן אָקטאָבער ד"ר האָבן זיך צוריקגע-קערט אין לאַנד, נאָך אַ רייזע אין מדינת ישראֵל, דער רב הראשי שליט"א און די רבנית ד"ר רוזן. אויסן אינטערנאַציאָנאַל פּלי-פּעלד אַכאַפּען זענען געקומען זיי אַפּואַרטן און זיי אַנווייניגן דעם טראַדיציאָנעלן "ברוכים הבאים", לייטער

טוריסטן פון די פאַראייניקטע שטאַטן

פון דער פּעדעראַציע פון די יידישע קהילות פון רומעניע, פּריטיק צו נאַכט, דעם 24טן אָקטאָבער, האָט די גאַנצע גרופע זיך באטייליקט אין קבלת שבת אין קאַרעמפּל. אין ראם פון דער שבתדיקער דרשה האָט דער רב הראשי שליט"א וואַרעט באַ גרייסט די שליהים פונעם גרויסן יידישן ישוב פון יענער זייט דעם אַקעאַן. נאַכן דאווענען האָבן די געסט זיך באטייליקט אין דער שבתדיקער סעודה, עוונגיטש, אין כּשור רעכטאַראַן פון דער כּערע ראַציע, מוצאי-שבת האָבן די געסט אויסגעקערט א רעפּערטאַ. אין ראם פון אַ פאַרזאַמלונג אַר-באַזיירט פון דער פּעדעראַציע, וואָס דער רב הראשי שליט"א האָט געהאַלטן וועגן דער גע-שיכטע פונעם יידישן ישוב אין רומעניע.

אין די טעג פון 23—26סטן אָקטאָבער ד"ר האָבן באַזוכט אַנדערע קהילה א גרופע פון 130 טוריסטן פון די פאַראייניקטע שטאַטן פון אמע-ריקע, די רייזע איז אָרגאַניזירט געוואָרן דורכן פאַראייניקטן יידישן אפיל, האָבנדיק דעם ציל בעסער זיך צו באקענען מיט די רעאַליטעטן פון יידישן לעבן פון רומעניע, דורך דירעקטע קאַנ-טאַקטן מיט די היגע יידן.

די געסט האָבן אויסגעקערט מיט גרויס איינ-טערעס דעם באַריכט פון רב הראשי ד"ר דוד משה רון שליט"א וועגן לעבן און רעאַליזירן גען פון אַנדערע קהילה און זיי האָבן באקומען געכעפּערן אויף זייערע געשטעלטע פראַגן. ס'זע-נען באַזוכט געוואָרן רעליגיעזע מוסדות, אינ-סטרויענעס פאַר קולטור און סאָציאַלער הילף

פּרוי און ה' מאיר וואַגנער, אַנדערע געסט

טונגען פון ישראל, ענגלאַנד און פראַנקרייך, אַהונן בוקאַרעשט, האָבן די געסט באַזוכט אויך די קהילות פון די שטעט שאַץ און וואַרדיין.

נישט לאנג האָט באַזוכט אַנדערע קהילה ה' מאיר וואַגנער מיט זיין פּרוי, דער קאַרעפּאַנ-דעס פון דער שווייץ פון מערערע יידישע ציי-טן

צום אַנדענה פון מאַרטין בעלוש ז"ל

קייט מיט וועלכער ער איז געווען טעטיק אין דער קהילה, געבנדיק דעם נאַמען "מאַרטין בע-לוש" פאַר דעם דאָזיקן מוסב-זקנים - האָט גע-זאָגט דער רעדנער - טוען מיר נישט מער ווי צו פאַרהייליקן א שוין געשענענעס פאַקט, הייל אלע הייסן מיר וויפּיל נשמה, וויפּיל ריינע ליידיג-שאַכט כּע האָט אַריינגעטאַן אין דער זאַך אַנדערע מיטאַרבעטער ביים רעאַליזירן און ביי זיין גוטן פונקציאָנירן. ליבשאַפט צו די מענטשן, עניוה, דער שטאַרקער רצון צו טוען טובות - דאָס זע-נען געווען די מעלות טובות, וואָס האָבן כאַ-ראַקטעריזירט מאַרטין בעלוש. די יידישע קהי-לה פון בוקאַרעשט און פונעם לאַנד וועט דערי-בער גערענקן אים.

דעם 26סטן אָקטאָבער ד"ר איז אין בוקאַרעשט פאַרעקומען אַן אזכרה לזכר פון מאַרטין בעלוש, געוועזענער מיטגליד פון לייטונג-קאָמיטעט פון דער פּעדעראַציע פון יידישע קהילות פון רומע-ניע. מיט דער געלעגנהייט איז דער כּונס-זקנים שפּיטאַל פון דער פּעדעראַציע, פון דער געגור-וואַדאַראַס נומער 3, אַנגערופן געוואָרן מיטן נאָ-מען "מאַרטין בעלוש".

אין דער צערעמאָניע האָבן זיך באטייליקט: דער רב הראשי ד"ר דוד משה רון שליט"א און די רבנית ד"ר רוזן, די לייטונג פון דער פּעדע-ראַציע און דער בוקאַרעשטער יידישער קהי-לה; קרובים און פּריינד פון דעם פאַרשטאַרבע-נעם, בעלי-בתיים פון כאַרעמפּל און פון די אַנ-דערע רעליגיעזע מוסדות פון בוקאַרעשט. די אזכרה-הפילה איז געזאַגט געוואָרן פון הרב יצחק מאיר מאַרילוס שליט"א און פונעם חון ו. האָרצק.

דער רב הראשי שליט"א האָט געהאַלטן אַן איינדרוקספולע דרשה, אונטערשטרייכנדיק זיינע גרויסע מעלות פונעם נפּטר, די איבערגעגעב-נע

געשטאַרבן דער שרייבער אַרטור מ. אַרסענע

איז געוואָרן פאַרמשפּט אויף יאָרן פּיסה צוליב אַס דער טעטיקייט. ערשט נאָך דער באַפרייאַונג האָט ער פאַרפּיטלעכט א ריי ווערק אין רומע-ניע, אַבער מיינסטנס מיט יידישער טעמאַטיק. דעם 26סטן אָקטאָבער איז ער געבראַכט גע-וואָרן צו קבר ישראל אויפן יידישן בית-עולם פון בוקאַרעשט.

אין בוקאַרעשט איז געשטאַרבן, אין עלטער פון 68 יאָר, דער רומענישער שרייבער מאַריאַ אַרסענע (אַרטור). אַרסענע איז געווען אַ מיליאַנטשישער שריי-בער שוין ביי זיין ערשטן באַנד "וואַדאַ" פאַר-עפּנטלעכט אין יאָר 1938, אין וועלכן ער האָט געקעמפּט קעגן פאַצייזם און אַנטיסעמיטיזם. ער

הרה

פאר אייכענונגען וועגן...

דאס מזל פון ביכער

וועגן ספרים בכלל, וועגן זעלטענע ספרים. יא, טאקע וועגן זעלטענע ספרים אבער נישט דווקא וועגן קאנאבלע, וויל איר שרייבן. וויל קאנאבלען הייסן זייער זעלטענע, וואס זענען געדרוקט געווארן פארן יאר 1500 דאס ווארט „אינקאנאבלו“ קומט פונעם גריכישן, וואס באײט „וויגל, אנהייב“ און זיי זענען היינט יארהמציאותן. איר וויל שרייבן וועגן זעלטענע ביכער, וויל זיי זענען ארויסגעגעבן געווארן אין א צייט און אין א קלימאט פון נסיונות — אין דעם באשייטן זייער זעלטענע.

א סך מאל געפינן איר א ספר צי א בוך און איר בלייב נשתומם: זיי אויף האט אס יענער מחבר, צו פארלענדער געהאט דעם קוראזש זיך אפצוגעבן אין אזא מוראדיקער תקופה מיט „ספרים שרייבן“.

איר סתמאט מקוים געווארן די ברכה פון די מאמעס אונדזערע, די יידישע מאמעס, וועלכע האבן געזונגען בעת זיי האבן אונדז געוויינט און וויגעלעך וועגן ראשיניקעס און מאנדלען און אנגעוויינט: תורה וועסטו לערנען, ספרים וועסטו שרייבן...

האט מען געשריבן ספרים און געדרוקט ספרים. דער טיראש האט נישט געשילט קיין ראשע, מערער אדער הייניקער. די הויפט-זאך איז וועגן א דאס ספר זאל זיין אנגעשריבן — לייט גער וועלן זיך געפינען, אויב נישט היינט אין מארגן, אויב נישט ספראגן אין איבערמארגן. דאס איז דאך אויך שוין א מזל זאך... זאגט דאך דער מדרש, אן דער גורל פון א ספר-תורה אין היכל העצום אויך אפ אפעס מול.

איר וועלכע צייטן האבן יידישע מחברים אפגעטעלט זייערע כתבים האבנדיק זיך פאר-זיכערט מיט ליינער פון מירידיג און וועלכע צייטן האבן יידישע מחברים געשריבן ספרים? אויף אס דער פראגע וועל איך ענטפערן זיי ווי זיי, מיט א צווייטער פראגע: אין וועלכע צייטן האבן יידישע מחברים נישט געשריבן קיין ספרים?

און דא קום איר אן צו די ספרים, וועגן וועלכע איר וויל פארציכענען בלויז די דאטע, וועגן זיי זענען דערשינען, דאס אליין וועט שוין זיין באלענדיק.

אס די עטלעכע ביכער, צי ספרים, וואס איר וועל דערמאנען זענען דא גאר א דוגמא, וויל אס מחמתה זענען פאראן זייער פיל ספרים, וואס איר שוין הייסן זיי נישט, הגם זיי האבן געהאט אפער נאך פיל מוראדיקערע געשיכטעס. וועגן זייער אנטשיין, איר וועל דערמאנען בלויז די עטלעכע וואס איר האט פאר מיר בעת איר שרייבן די פארציכענונג, וואס זענען דערשינען אין אונדזער סביבה, אין די מוראדיקע צייטן פון דער שואה.

קודם וועל איך דערמאנען דעם „תניא“, דאס ספר פון רבי שניאור זלמן, דער גרינדער פון לובאוויטשער חסידות. וויפל מאל איז שוין ארויסגעגעבן געווארן אס דאס ספר אין ביין אין רוסק אונטער אס פאראן א גענויג סטאטיסטיק. פאר טיר שטייען צוויי אויסגאבעס: די ערשטע אויסגאבע אין די עדרווקט געווארן אין יאר, די ווייטע אויסגאבע אין דער מאנדלעווער בשנת ה'תר"ג (1843). אין דער דרוק פון נעט וואסערמאן און ישראל סענאל, זיין איידעם, דער ארויסגעבער אין משק קלארפירן.

מען דעם ארום אוי איינפאל, ווי איינפאל און אר רעם עס איז געווען איר אייגן זיין. זי האט, פאר-שטייט זיך, נישט אויסגעמיטן אויך נישט די הויפט גאס, מיט די שיינע קלייטן, נישט דאס שיינע פירטל מיט גערטנער און באקוועטע דירות פון די פני, ביי וועמען זי האט געבוטלט און בא-קומען עטלעכע גראַסן אויף צום דערהאלטן איר חרות. זי האט נישט אויסגעמיטן אויך נישט דעם שטה, אבער היימיש האט זי זיך געפילט אין ארעמעם פירטל, וואס עס האבן געלעבט די מאסן. געוויזן אז זי נעמט אויף, דורך ווער ווייסט וואס די זוניקסטע שעהן פונעם טאג. סע האט אויס-פאר א מין סודותדיקע סעמנאלע, ווי שפעט מענטשלעכקייט וואס קומט פון דארט. פון זייער וויניקן, האבן זיי די ארעמע פון אס דעם וויקל פונעם שטעטל, געבעבן אויך פאר איר. זיי האבן דאס געטאן דעם נאטיירלעכסטן אופן. ווי א זעלבפארשטענדלעכקייט.

זיי געזאגט, אין הנה געווען א חלק פונעם פייאש פונעם שטעטל, א טעגלעך אונגעוויינטע און אומעטום אויף די נאסן און געלעך זיינע. זייט, סארצייענדיק איר טראקעטאריע דורך א מבוז פון ריד — טייל מאל געצורמלט, צו מאל געקוישטעט, אן אנדערט מאל דערשטיקט אין רישעוודיקן געלעכער. זיי פלעגט זיך אפ-שטעלן אויף דער שוועל, נישט אפגעשרייבנדיק איר מאדנעם מאנאגראַף, זי האט גענומען וואס מע האט איר געבעבן און אין אוועק ווייטער, געשריבן דורך איר אייגענעלעך שטרעם. אויף איר עס געווען יעדן טאג, בפרט דאנערשטיק. אס איז געווען זייער טאג, פאר די בעטלערס פונעם שטעטל, ווען זיי האבן געמאכט זייער שטרעל כתי צו באקומען אויף שבת-הוצאות. אויף איר געווען ארבעטערס דאס לעבן פונעם שטעטל, אז דאס צוגרייטן פון שבת האט זיך אנגעהויבן מיט זיי, מיט זיינע אומגליקליכע קינדער, זיי האבן זיך אפגעשטעלט ביי דער שוועל כדי צו באקומען זייער צדקה, נישט זיי א נדבה, נאך ווי זייער א רעכט, וואס זיי ווי העלט לויט דער פאראל פונעם שטעטל. פון אס דער דעפילאדע פון ארעמקייט און בלייבנדיק פון מענטשלעכע סאלידאריטעט, האט הנה נישט געפעלט. צו מאל האט זי געעפנט און צו מאל האט זי פארענדיקט אס די פארזעטע, טייל מאל איז זי געווען אין דער מיטן. אבער סע האט קיין מאל נישט פאסטעט אז זי זאל פעלן צי זי זאל אוועק מיט ליידיקע הענט פון עמיצן. קיי-נער וואלט דאס נישט געקאנט משיג זיין, נישט זי און נישט דאס שטעטל, פונקט אזוי ווי האט וואלט נישט געקאנט משיג זיין דעם סוף פון וואו אן דעם שבתדיקן פינאל.

אויף זענען געגאנגען די טעג, די וואכן און יארן פונעם שטעטל, די קליינסטיקע זענען גע-ווארן שאַליטיקעס, דערנאך ערנסטע דערהאקטע-נע מענטשן, נאך סנער, פאמעלען-פאמעלען האבן וואס מערער פון זיי געלאזט ליידיק ויער ארט ביים טיש אין שיל. די צייט איז געגאנגען, מיט איר אירע זענען געענטשן, בלויז זי, הנה, איז געבליבן אדער אויסגעוויזן אומגעבויטן — תמיד זי זעלביקע, ווי דאס שטויביקע געסל פון די קבצנים, ווי די פארטרונקעט ווערבע אין הויך פון דער מקוה.

פארשטייט זיך, אז דאס האט נאך אויף אויס-געוויזן צו זיין, פון צו פיל געוואוינהייט, האט זיך געדאכט אז עס איז דא זעלביקע, הנה, די אומגליקליכסטע צווישן די מענטשן פונעם שטעטל — אזוי שליימולדיק, אז זי האט נישט געקאנט רעאליזירן איר אייגענעם אומ-גליק, אויף איר זי געווען און אויף איר זי פאר-בליבן אין זוכן פונעם שטעטל. אומגליקלעך ביז צו נישט ווערן, דער זין איר וועלן האט געקאנט זיין א לעבעדיקער אַרבעט צו מענטש-לעכקייט, צו דער פשוטטער און שליימוודיק-סטער מענטשלעכער סאלידאריטעט.

וויקטאָר ורט

עס איז געקומען די צייט אז איר זאל דער-צייילן אויך וועגן הנה, ווייל אויך זי איז געווען א טאכטער פונעם שטעטל. די געבעדיקסטע און די געפייניקסטע, די שמוגענע פונעם שטעטל, דאס איז זי געווען, הנה, א געבעדיקע נפש מיט א פארבאליאנדעטן שכל, אן אן עלטער און אן א שפחה, און א דאך איבערן קאפ. אין זי מן חמיר אויף געווען צי ווער ווייסט וואס פאר א טראגישע סיבות האבן גורם געווען אז זי זאל זיך אראפקוילערן און דעם פינצטערן הנה פון וועלכן זי האט מער קיין מאל נישט געקאנט מער ארויס אויף דער לייכטיקער שיינ-דיקער וואלט נישט געקאנט ענטפערן אויף אס יעדער שאלה. פאקטיש האבן די מענטשן זיך א-פילו נישט געשטעלט אס די פראגע, אויף וועגן זיי שוין געוואוינט געווארן מיט איר. זי איז געווען א חלק פונעם שטעטל-פייאש מיט זי געט-איינגעפאקענע אַרעמע שטיבלעך פון די געט-לעך, ווי די דארט אויסגעטרונקעט ווערבע אין הויך פון דער מקוה.

וועט-וויינטער, אין א גוטן צי א פלעכטן וועטער, פלעגט זי פארבייגיין דאס שטעטל אויף דעם זעלביקן וועג, פון וועלכן זי האט נישט אפגעווייכט מע קיין קונז יוד, אן-אנגאנדק און פארבייגיין דורך קולות, מיט א שווינדלעך-דיקער אפליקייט אין זי ארויף און אראפ אס דיער גאנע קלאנגען, פון א לאַשטשענדיקן מור-מלעך ביי צו א סאטמארטישן געלעכטער, ביי צו די העכטע גריצן. די קינדער פלעגן מורא האבן פאר איר, אבער נאך אזוי לאנג ווי זיי זענען געווען פארן קליינסטיקן, זיי נאך זיין זענען אונטערגעהאקטן, האבן זיי ליב באקומען זי צו רייצן: „הנה-די-שמוגענע! הנה-די-שמוגענע!“ האבן זיי איר נאכגעשטעלט, פארהאלטנדיק איר דעם וועג, פונאנדערלאזנדיק דעם וואלקאן וואס האט פארפליצט מיט א קולות-לאווע אויף א שטעטל פונעם שטעטל אינעם פארהאלטן די געטלעכע זענען געלעך, אבער א צייט נישט, זיי שאַליטיקעס פון נעכטן זענען געווארן דער-וואקסענע און געווארן רעכטע מענטשן, און ווען הנה גייט פארביי, האבן זיי שוויינדיק איר געמאכט א ווארע, אויף האט זיך אפגעשפילט די עטלעך פונעם שטעטל אינעם פארהאלטן די געטלעכע זענען און פון וואונדערלעכער באקאמטער פונעם דערהאקטנישט.

יעדעס שטעטל האט געהאט זיין מעשוגענעס, דער טאקט איז געווען אויף קלאר, אז סקס, אז דאס בלויזע קאנסטאטידן דאס איז געווארן כמעט א פאלקס-ווערטל. דא איז געווען הנה, אין סניישן שטעטל איז געווען אן אנדערער צי אן אנדערע, דאס זענען געווען אנדערע אומ-גליקלעכע שוועסטער און ברידער, וועלכע איר זענען מחויב צו פארזארגן, זיי צו שיצן פון הונגער און קעלט. זיי זענען דאך געווען מעג-טעלעכע נפשות, בריאות באשאפטע פון גאט. פאר וואס זענען זיי געווען אזוי און נישט גלייך מיט אלע מענטשן, וועלכע איז געווען דער זין פון זייער עקזיסטענץ? וואלכע שאלות קאן מען נישט שטעלן אין שטעטל, וואו עס איז געווען אַנגענומען אן טענות אז דעם שטעטלעכע לעבן — זיי וואס פאר א מענטשלעך לעבן — איז זיי לייק, זייער רעכט אויף עקזיסטענץ אין איבער אלק און לאזט זיך נישט אפפירען, אויב סע וואלט דאך וויטיק געווען צו פארענטפערן די עקזיס-טענץ פון אס די אומגליקלעכע ברידער, וואלט גענוג געווען צו זאגן, אז דער פאקט פון זייער בלויזע עקזיסטענץ אין שוין אן אַנרעט און געלעגנהייט פאר מענטשלעכער סאלידאריטעט.

פארשטייט זיך, אז אין שטעטל זענען געווען אויך אנדערע נויטבאדערטיקע ווייל אַרעמקייט און ליידיג האבן נישט געמאנגלט. זענען גע-ווען זי צוויי בלינדע וועלכע פלעגן אפשטעלן דעם וועג פאר די פארבייגינע, ביים ארוינגאנג און ארויסגאנג פון שיל-הויף. עס איז געווען איר דער אינאזאלי, מיט די אפשוטיקע פיס נאך זינט דער ערשטער וועלט-מלחמה און נאך אנדערע, אין שטעטל האט געלויבט השמית נישט געפעלט פון דעם מין אקליקעס און אומגליק-לעכע, ווייטער ליידיג זענען געווען גרויסע, אבער הווס וננען געווען פאטעטיש, יעדער איינער האט געהאט א מחלה, א מום וואס האט געפ-העט קאמפּענסאציע. זי אבער איז געווען גענצ-לעך און אויף תמיד אומבאוואַפנט אין לעבן, די אנדערע האבן זיך געוויינט — און זיי האבן באקומען — הייל, נדבות פונעם שטעטל, זי אבער הנה, הנה געדארפט א שליימוודיק-אוימיכל.

אין אירע אויגן איז דאס שטעטל מיט זיינע מענטשן געוועזן א גוט אויסגעשטילן גלאטיק ליי-לעך, רייכע צו אַרעמע, גגידים צי קבצנים פון זיי הונטעריגסטער אפילו זענען זיי געווען פאר איר גלייך. דאס געפיל פון היערארכיע איז איר נאָמיר פירער געווען אין איר ברוינדיקער וואלקאן האט זי פארפלייצט מיט א כאַטשער-קולות-לאווע. גלייך זי גופא וואלט געווען באנו-

פאר אייכענונגען וועגן...

אזא יאר האט מען געקאנט דרוקן דעם ספר התניא.

התניא איז איבערגעדרוקט געווארן לעצטנס אין יאר גושן, אין יאר תשל"ד...

יידישע מחברים און יידישע פארלעגער האבן נישט פארנאכטליקטיקט קיין מאל זייער הייליק שליחות.

להבדיל, צווישן לשון-קודשדיקער ספרים-ליי טעראטור און יידישע מאדערנער ליטעראטור, וועל איך דערמאנען דעם יידישע זאמלעכעס יונג סאמאראַש, וואס מיר האבן ארויסגע-געבן אין סיגעט, אין חודש ספרד' 1941. אין א תקופה פון פאשיסטיש-האַרטיסטישן טעראר, ווען צונויטראנדיג האטען איר שיינליק געווען אונטער דער אונגערישער ממשלה, האט מען געשטעלט א מאַטא פון אברהם רייזען:

א' ו פריילינגס סגן, א קאלטן — נישט פארצווייפל אויך, מיי קינד, עס באטייט נאך אז פארהאלטן האט א ס ערנעץ וואו א ווינט.

און עס הייסט נאך אז עס זענען וואקלעט ערנעץ וואו אין מארט, און זיי קלען נאך נישט שיינען דאך די זון און נאך איר פראכט.

אין דער זעלביקער צייט, אין יאר 1941 איז אין בוקארעשט ארויסגעגעבן געווארן א ספר-ביי בנאי שראל' ג' ב' און ספר-בוך פאר לערנען עברית, רעליגיע, ספראד און יידישע געשיכטע אין א סאמע ברען פון דער מלחמה, אין יאר 1943.

אין א בוקארעשט דערשינען דאס יידישע בוך „שיבה-לירוש" פון בערל שגאל.

און צום סוף וועל איך דערמאנען דאס ספר „בית שמואל אהרן", א פירוש אויף די חמשה חומשי תורה פון פוינזער ב"ר, שמואל ב"ר משה פנחס, אס דאס ספר איז פארענטלעכט געווארן בעת דער מחבר האט געלעבט, אין יאר תקס"ו (1906). און איצט אין יאר תש"ב (1942) האט עס איבערגעדרוקט געווארן אין דער דרוק פון יעקב ווידער פון סעאני-וואראל, געבן סאט-מאר.

אס די ספרים און ביכער זענען נישט קיין אינקונאבלען — זיי זענען פיל מער, זיי זענען זעלטעניקעס, נישט צוליב זייער אלטיקייט, נאר צוליב דער דאטע, און וועלכע זייערע מחברים צו ארויסגעבער האבן זיך באמיט צו שטיקן זיך און די ערענטלעכע ליינער אין די מוראדיקע צייטן פון אומקום.

און פארוואס, האט מען זיך קיין עולם הנה פון אזעלכע אויסגאבעס נישט פארזיכערט, אבער עולם הבא דאס יא. זיי האבן דאך, מיט זייער ארבעט און מי, אנגעקויפלט נאך א דינגעלע און דער געשעטע פון זידישן ספר, וואס האט זיך אנגעהויבן מיט די עשרת הברות, פונעם ערשטן מחוקק, ביה... די ספרים וואס וועלן נאך געשריבן ווערן און פארענטלעכט ווערן ביי ביאת המשיח.

וואָלף טאמבור

יצירתן אצריה

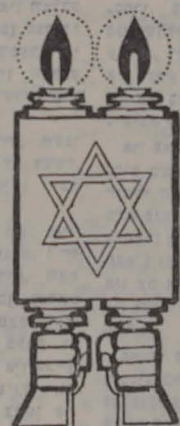
ליקטים מעובדו של הרב הגאון ר' אברהם ארי' רוזן זצ"ל

תשובה צ"ז

בעיה ב' דריח אלול (וישאלו איש לזערו לשל) וזב וסד לכל קוראך לפיק (תרצ"ו) סאלטשען. כוה"ס לכבוד יריבו הרב המאה"ג והח"ב בח"ת הסיוד ופרישא נברא רבא ו' יקראו שרי"ה מו"ה שלמה אזולק זא"ן נרו יאיר עד אור הדש על ציון האיר.

(א)

מכתבו הגיעני וזבר פשוט הוא שכתור לעצת נסוא"ן ב' שבע שחל בו ט"ב אחר התע' נות כסנאר בסוף תענית דקיי"ל כר"ס לקולא כו' ואה המהולל הבא דיו אה שי"בא היר"ש שר התפורת ובסביבם בשבע שחל ט"ב אחר ט"ב עד יום ח' בשביל כבוד השבת ורוא' ב. צמו עשה נסוא"ן לבנו בשבוע שחל ט"ב בתוכו אחר ט"ב כמשי"ש עיי"ז עשה שינהאלן בליל שי"ת וז' ופ' שהי"ה שיש בתפורת ער שבת נחשו באיוז דברים אכל פוק חוז מה עמא דבר והרשיל כבר שדא נהא בואה חומרא וכבר כתבו מה שהיראי"ס בננה" גי"ס ומסניא כני' אקניא ובכר"ס בעשי"ק שחל בו ט"ו באב שאד"ל בסוף תענית ובכ"ס קניא שלא היו י"ט לישראל כט"ו באב כו' ואך למותר הוא לדבר מזה.

אבל כד' איתנא להכא א"י מרתי לבאר קצה כל ד' מירחא דאיכא בהדין מאר"ל ובפרשי"ש וחו"ס דלמארה י"ט זהב"ן מ"ש כמג"ת מ"ה דבט"ו באב זמן אע"י כפניא דלא ל' כספד כו' תענינו להם חכמים את יום ט"ו באב ש"י וי"ט משי"אם בו קרבן עצם כו' לכל מי ששעה בשבטו ובני גזנבי עליו כו' ו' קצת מזה הובא בנ"מ דילן הנ"ל ונ' דאז קובע יום זה ליר"ש ויש ב' ה' חובת ניגור דהלא נב"מ דתענית כבואר לכבר ה' שאריום בדרו המדבר עשו יום זה ליר"ש משום שכלו בו מתי מדבר וגם חזר הדיבור למשה, או בדרו שאחריו משום שהתירו בו שבט"ס לבא זב"ז וכו' לכל מ"ד כפי מה שתי' לו לישראל מרבו, עור י"ט יש להבין מש"כ בירוקי כ"י ש"י"ב כמג"ת באב גוש"ס בתחנונים וב"ן נוהגין לפי שבטלה מג"ת ע"כ. והא לכאורה בלאו האי יו"ט דמג"ת ככ"ר ה' יו"ט כמעט שלא נזכר כלל במג"ת וא"י א"י ש' ביטול היר"ש של מג"ת עדיין אין לומר תחנונים מפני היר"ש שמכבר, וביותר יש להבין מש"כ בשבלי הלש"ס ס"ל ל' דבט"ו באב אע"פ שהוקש ליר"ה כרשב"י הא קיי"ל דבטלה מג"ת ומותר לסיק על פניה כ"י מ' צאתי לגאונים ז"ל עכ"ד. והי' מקום לדבריו אם היו נזכר במג"ת היר"ש של ט"ו באב שגוקש ליר"ה אבל ט"ו שאין שם זכר מזה רק שעשו יו"ט נסוא"ן בומ"ר רב משום קרבן

עצום אי"כ מ' בכך שאורו יו"ט חדש נחבול ב' רב"ן המקד"ס. וא' ר"י בנז"ח בראשונים נ"ל מעני"ד ל' מ' בזה דמהחלה נש' יו"ט בט"ו באב כשדותרו בו שבני"ג לבא זב"ז לסי"ן וז' לכל שיטה כפי שהי' מקובל בידיהם מרבם ולא כליו"ן רק כאי"א נמר קבלה מרבו' (כדמי' ברשב"ם בכ"ס קניא) דביום ט"ו ה' אהו המעורא הטוב וע"כ קבעו בו יו"ט כמשה"ה ושחן וע' נסוי"מ"ש לרשב"ם נוף תני"ה. ואחר זמן רב כשרצו לקבוע יום שבו יפגשו בתורי ישיאל' עם הכהנת שאין יו' אביה"ן משגת להטראן כ"ו שלא יושבו עד ט"ב"נו דאשירו

והנהיגו שיצאו בכלי לבן לבן ליון כו' וקבעו מנהג כוב זה ביום ט"ב של ט"ו באב שהי' כבר יום משגת ונסתה (וע' כלבו ט"י סי"ב) וזה שאמרו ז"ל במג"תין אין היו יו"ט לישראל כט"ו באב כו' כליו' דשאר הי"ט לא היו כ"כ שמתים וטובים כמן בחזן לענין הנ"ל ולא בתרו יו"ט עתק זה שנתעלה ע"י שבו בחזן לענין הנ"ל ולא בתרו בשאר יו"ט. וכן מה שאמרו במג"ת שעשו בו יו"ט של קרבן עצים דלא למספד כנ"ל וגם זירפו או באוהו יום כל מי ששעה בשבטו בני גזנבי עליו כו' מ' שא"כ בשאר זמנים של עצי ה' כהני"ג והעם שהי' ט' זמנים לזה כדחשי"ב בתנתיין, י"ל שהי' ג"כ משום שכבר הי' יו"ט ביום ט"ו באב ע"כ החשיבו אותו היום גם לענינים אחרים ע"ד שאמרו שמגליגין זכות ליום זכאי בכסוף תענית ובכר"ס י"א וכנ"ל א"י בסנהדרין ק"ב עת מוזנ"ן לטובה וע"י ב' תוספות הדינים ברי"ה דמג"ת. אבל אף שהי' יום זה יום משגת ונשתה מכבר עוד הוסיפו עליו גם דאז לכספד בזמן קרבן העצים ומשחרב כמ"ק דבלשה מג"ת נתבטל גם היר"ש לענין הספד ומכ"ש התינה. ואף ש' דיין נשאר היר"ש של ימים קדמונים אבל לא הי' איסור התינה, והלא אמרי"ן בירושלמי פ"ב דתענית הי"ב דאף אותן הכתובין במג"ת אם סתמו שם

מלוקט ומסודר ע"י חנו הרב"ג ד"ר זאב גוטליב של ט"א האבדי"ק גלוגי (סקסלנד).

לפרשת חיי

יותר מתאים פירוש זה שם, ועוד מדייק הדיבת, ולבכותה" נראה כמיותר, דמאליו מובן להספד הוא בכייה, ויש לומר כי משא"ע לנו בזה אומץ ולב כדרך המוד, והכוונ' בו מדברי ההודאה והתשובה, וכן היא שיטה הרב"ז וזה לשינוי על כי שמת לו בן ולא בכה, דמדת רעה הוא, מורה על קושי הל"ל, ו' דברכי יוסף כביא, כאם מונע על התיבות, תמתי"ש שהי', כי

יהדות על רגל אחת

מאת שמחה רו

אגדה

שם כולל להלך התלמוד והפרשים אינו דברי הלכה, פרקי האגדה הם החלק העיוני והפיוטי של התורה בשעל"פיה, ובו באורי מקראות ודרשות עליהם, אמונות ודעות, טעמי מצוות, דברי מוסר, מידות ודרך ארץ, מיסורים ומעשיות, משלים, כיתות, פתגמים ואמרי חכמה. ביצירה האגדית, שנמשכה קרוב ל-600 שנה, השתתפו מאות אישים, שכל אחד מהם תפסו עליה את חזונו, האגדה הוותה הלך עיקרי בדרשותיהם של הר' רבנים ובנייניו הרותניים של העם לדורותיו. האגדות שבתלמוד בבלי מוקדשות ומסודרות לפי סדר נסכתות התלמוד בספר "עין יעקב".

"ארון עולם"

תכולת הנאמרת בראשית תפילה השחר ובסיום תפילה ערבית בשבת ובמועד, התפילה, בת 10 בתים, נכתבה בחרוזים, ותכנה — קבלת עול מלכות הבורא, שהוא כל-יכול, אחד ויטות, היה הוה ויהיה, מחברה וזנ"ן היבורה של התפילה אינם ידועים, היא באה לראשונה במאה הי"ד, ויש מיוחסים אותה לר' שלמה אבן ג'ירול.

אדם הראשון

אדם הראשון הוא אבי המין האנושי, הוא נברא מן האדמה ביום השישי ליצירה, האלוהים נפח רוח ה"ים באפו ונבואה עשן א"י ב"עלם אלוהים ובדמותו, נצילעו נבואה האשה, היא הנה, להיות לו "עור כנגדו". אדם הראשון הי' 930 שנה וגולרו לו שלוש בנים: קין, הבל וש"ת, לפי המסורת היהודית נקברו אדם וחוה בעקרת ה' ממעלה בחברון.

אדמו"ר

ראשייתבות של המליח: אדונו מורנו ורבנו, — כנוי של כבוד לרבי' ולצדיק קרבן החסידים.

ברית עברית עברית (תרגום הרומני בעמוד 5)

בנתיבי חסידות איזביצ'אדוין

בשורש, כמי "שעלה במחשבה" — האלקים עשה את האדם ישר, ללא תבונות, שיוכל לעשות, את רצון קונו בפשטות, בשבעייתו ללא צורך ב"יריגו", ברם, כדי שלא יהנה האדם מנהמא דכסיפא, אם הוא עובד את ה' מתוך "אין בריה" — והמה בקשו חשבונות רבים, נתן ד' כוח באדם, שיקול דעת" של "חשבו" נות רבים, "טוב לו לרע, והו' סוד הבחירה, לא ללכת בדרך סלולה, המאובקת במשך הזמן, שעשית" מצוות אנשים מלומדה", טבע של הרגל, ללא נשמה, ללא חיות, שממיהם דועת מן החושך, שלל העבודה של האדם היא "לעשות רצון קונו". לפיכך על האדם להתנער בכל יום מן האבק, מן ההרגל, לראות עצמו בכל יום כגולד מחדש, "על כל נשימה ונשימה — תהלל יהי", כל נשימה אחת — יתה, שגמה מחודשת, להתחדש ולהתקדש, לחדש בכל יום, להיטבל בכל יום במקוה המים של התורה, "מקוה-המים" מחדש את האדם בבשמיים וגם התחדשות בבשמיים, מיד אחרי זה, להטבל במעיין התורה, "אין מים אלא תורה" — "מקוה ישראל — ד'".

ש"ו שרגאי

התחדשות תמידית

איזביצ'אדוין לימדה, שכשם שהשי"ת סובל את האדם ואת האנשים במשטותם, מחויבים גם אנחנו לסובלם, ברם, יחד עם זה לשמור את התחומים, את הגבולות, לא להגרר למטה, אלא להתרומם ולהעלות אחרים אמת, אסור להסיח דעת, שגם בתחום המצוות, טהרה, אמת, הם נעלמים בתחום, אינם נראים, וצריכים לדעת לגלותם ולהעלותם מן התחום.

בצלם אלקים עשה את האדם, והרי "ד' אלקים אמת", ממילא גם האדם שנברא בצלם אלקים — אמת, יש רק לדעת לשמור על צלם אלקים, "מי יתן טהור מטמא" — בחושך שבתהום, של הטמא, נמצא ג"כ ניצוץ של אור, נקודת טהרה, צריכים לדעת להוציא את הטהור מן הטמא, את האור מן החושך, והטמאה והחושך יעברו מן העולם כלא היו, "אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נשכל בהם" — מלאך, שלמעשה הכשולן הוא כוח המעמיד את דברי התורה; שחכשולן נושא בחובו את תולת התיקון, להורות תשרי בה, "ירידה צורך עליה", ואם תאמר: ירידה זו למה היא באה? — זהו הנעלם הגדול, באמת, ביסוד,